

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Кафедра політології

Бакалаврська робота

Освітній ступінь – бакалавр

**На тему: «НАЦІОНАЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ:
ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ РИТОРИКИ
ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
2014-2022 РР.»**

Виконав: студент 4-го року навчання

Спеціальності

052 Політологія

Лисенко Дарини Костянтинівни

Керівник Явір В. А.

Доктор політичних наук, доцент

Рецензент Стойко О. М.

Бакалаврська робота захищена

З оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« » _____ 20__ р.

Київ – 2022 р.

План

Вступ.....	с.3 – 6
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади дослідження феномену праворадикальних партій та їх риторики	
1.1 Наукові підходи до вивчення праворадикальних партій.....	с.7 – 9
1.2 Дефініції праворадикальних партій за Мудде та Ітвеллом.....	с.10 – 12
1.3 До феномену поняття політичної риторики.....	с.13 – 14
1.4 Методологія дослідження політичної риторики.....	с.15 – 18
РОЗДІЛ 2. Національне об'єднання	
2.1 Витоки Національного об'єднання.....	с.19 – 23
2.2 Зміна динаміки підтримки партії населенням.....	с. 24 – 27
2.3 Особливості риторики Національного об'єднання.....	с. 28 – 31
2.4 Періодизація російсько-української війни.....	с. 32 – 34
РОЗДІЛ 3. Контент-аналіз політичної риторики Національного об'єднання	
3.1 Політичні програми.....	с. 35 – 42
3.2 Промови та заяви у мас-медіа.....	с. 43 – 46
3.3 Афіші та гасла.....	с. 47 – 51
3.4 Вплив повномасштабної війни на політичну риторику.....	с. 52 – 55
Висновки.....	с. 56 – 58
Список використаної літератури.....	с. 59 – 64
Анотація	

ВСТУП

Дана робота є продовження курсової роботи, що має на меті пояснити зміну риторики праворадикальної партії Франції – Національне об'єднання. В останні десятиліття підтримка праворадикальних партій в Європі серед електорату стрімко росте, саме тому їхній вплив на політичній арені стає все більш помітним та беззаперечним. Так, за даними «The PopuList»¹ підтримка цих партій у 31 країні зросла як мінімум на 10% за останні 15 років.

Просуваючи досить контроверсійні ідеї та політику, що суперечать ліберальним засадам Європи, донедавна ці партії вважалися маргінальними, саме тому питання щодо їхньої ідеології, історії та риторики займають важливе місце в сучасних політичних дослідженнях, особливо на вітчизняному просторі. У Франції на останніх двох президентських виборах 2017 та 2022 років у другий тур виходить кандидатка від праворадикальної партії – Марін Ле Пен. Вона є лідеркою Національного об'єднання – найбільшої та найстарішої праворадикальної партії Франції, що має складну і скандальну історію та відома своїм наближенням до росії. Особливо зараз важливо дослідити контекст зміни риторики та позицій лідерки партії, адже вона стала однією з потенційних кандидаток на посаду президента Республіки та її партія на останніх парламентських виборах здобула рекордну кількість місць – 89 (17, 3% голосів).

Гіпотезою дослідження є припущення, що українсько-російська війна чинить вплив на трансформацію риторики Національного об'єднання, зокрема російське повномасштабне вторгнення 24 лютого безпосередньо позначилося на результатах президентських виборів у Франції, завадивши праворадикальній партії прийти до влади.

¹ Rooduijn, M., Van Kessel, S., Froio, C., Pirro, A., De Lange, S., Halikiopoulou, D., Lewis, P., Mudde, C. & Taggart, P. (2019). *The PopuList: An Overview of Populist, Far Right, Far Left and Eurosceptic Parties in Europe*. www.popu-list.org.

Проблема дослідження. У своїй риториці Національне об'єднання звертається до асоціацій, натяків, популізму, пропозицій легких рішень складних проблем, евфемізмів, оперування темою міграції та безпеки. Це дозволяє у потрібний момент уникнути занадто різких заяв, розширюючи електоральну базу, та, впроваджуючи свою політику, акцентувати увагу на вигідних позиціях. Провокації та скандали Національного об'єднання виходять за межі медіа-рамки і з ними може ознайомитися широка громадськість. Це представляє інтерес для дослідження риторики праворадикальної партії та виокремлення певних змін і феноменів у ній в перспективі 2012-2022 років. Саме тому проблемою даного дослідження є трансформація політичної риторики внаслідок російсько-української війни.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що на даний момент феномен праворадикальних партій у Франції та їхньої риторики, зокрема Національного об'єднання, що впливає на електоральні процеси в країні, не є достатньо глибоко та детально дослідженим, зокрема на вітчизняному науковому просторі. Беручи до уваги те, що Франція є однією з найвпливовіших країн Євросоюзу, то політичні процеси, що відбуваються в ній впливають і на зовнішній світ, зокрема на Україну, особливо зараз. Від позиції Франції залежить підтримка Європи у війні. Саме тому дослідження цього напряму представляє науковий інтерес, насамперед його прикладний аспект, як у реальному часі, так і в перспективі. Минулого року припущення полягало у досить високій вірогідності отримання Марін Ле Пен посту президента. У 2022 році відбулися вибори президента Франції, однією з лідерок якої стала представниця праворадикальної партії «Національне об'єднання». Особливий інтерес представляють цьогорічні вибори, тому важливо розуміти і пояснити тенденцію підтримки праворадикальних партій у ліберальних суспільствах, що за допомогою своєї риторики пропагують досить суперечливі ідеї.

Мета роботи. Метою роботи є виокремлення трансформації риторики Національного об'єднання внаслідок російсько-української війни 2014-2022 років.

Завдання дослідження.

Згідно з метою дослідження нами було поставлено такі завдання:

- 1) Визначити підходи до вивчення праворадикальних партій, зокрема дефініції за Мудде та Ітвеллом;
- 2) Обґрунтувати феномен політичної риторики та методологію його дослідження;
- 3) Простежити історію Національного об'єднання;
- 4) Встановити зміни в динаміці підтримки Національного об'єднання населенням;
- 5) Визначити особливості риторики Національного об'єднання та його лідерки;
- 6) Обґрунтувати трансформацію риторики Національного об'єднання під час російсько-української війни 2014-2022 років.

Об'єкт дослідження: Праворадикальні партії Франції

Предмет дослідження: Риторика праворадикальної партії Франції Національне об'єднання

Хронологічні рамки дослідження: Одним із етапів проведення даного дослідження є якісний контент-аналіз риторики Національного об'єднання, що включатиме в собі передвиборчі програми 2012, 2017 та 2022 років перед президентськими та парламентськими виборами, промови Жан-Марі та Марін Ле Пен, афіші та гасла, задля виявлення основних засобів у риторичі. Хоча й у назві роботи оперують 2014-2022 роки, нам важливо дослідити як було до цього, саме тому всі аналізовані дані повинні бути опубліковані в період з 2012 до 2022 року, для більш глибоко розуміння контексту.

Методи дослідження. Задля ідентифікації позиції Національного об'єднання передовсім використано методології, запропоновані К. Мудде, Р. Ітвеллом, Т. Аккерманом та Ж.-І. Камю, зокрема історичний метод, порівняльний аналіз, метод верифікації, проблемно-хронологічний метод і синтез. Для характеристики феномену риторики Національного об'єднання застосовано класифікаційний підхід Алдуй, Сесіль і Стефан Ваніх.

Відповідно до мети наукового дослідження використано такі методи: аналізу та систематизації даних, класифікації, порівняння, узагальнення, абстрагування, прогнозування, а також – контент-аналізу.

Джерельна база. Джерельну базу досліджень складають праці Т. Аккермана, К. Мудде, П. Норріса, Б. Хагтвета, П. Б'юкенена, П. Ігнаці, М. Вільямса, Т. Гівенса, Р. Ітвелла, М. Голдера, П. Меркла та інших. Вищезгадана література з'явилася в останні три десятиліття і є об'єктом чималого інтересу дослідників політичних рухів. Незважаючи на цей поштовх, починаючи з 1990-х років, література продемонструвала певний застій, зокрема щодо оновлення теоретичних основ, вивчених випадків, застосованих методів та даних, які слід краще класифікувати.

Структура та обсяг дипломної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають у себе 4 підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Обсяг роботи – 64 сторінки. У вступі описана актуальність цього дослідження, його об'єкт і предмет, мету і завдання, надано гіпотезу. Також показані роботи авторів і методи, які використовувалися під час написання роботи. Основна частина складається з трьох розділів:

- У першому розділі проаналізовані підходи до вивчення праворадикальних партій, викоремлені дефініції цих партій за Каса Мудде та Роджером Ітвеллом, а також надано поняття політичної риторики та методологія її дослідження.
- У другому розділі виділено три хвилі праворадикальних партій Франції, досліджено історію Національного об'єднання та проаналізовані зміни динаміки підтримання партії населенням та мовні стратегії лідера.
- У третьому розділі представлений контент-аналіз риторики Національного об'єднання, що включає в себе політичні програми, публічні виступи, афіші та гасла. А також, представлено вплив російського вторгнення 24 лютого на зміну риторики Марін Ле Пен.

У кінці дипломної роботи наведені висновки, підведені підсумки дослідження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПРАВОРАДИКАЛЬНИХ ПАРТІЙ ТА ЇХ РИТОРИКИ²

1.1 Підходи до вивчення праворадикальних партій

В останні десятиліття підтримка крайніх правих партій серед електорату росте, саме тому їхній вплив на політичній арені стає все більш помітним та беззаперечним. Так, за даними «The PopuList»³ підтримка цих партій у 31 країні зросла як мінімум на 10% за останні 15 років, зокрема у Франції спостерігається збільшення підтримки правих партій після 2015 року. Просуваючи досить контрверсійні ідеї та політику, що суперечать ліберальним засадам Європи, донедавна ці партії вважалися маргінальними, саме тому питання щодо їхньої ідеології, історії та риторики займають важливе місце в сучасному політичному дискурсі. У 1990-х роках популістські радикально-праві партії виокремили себе з-поміж інших партій та утвердилися як нова партійна родина в Західній Європі.

У мережі можна знайти досить багату літературу щодо ультраправих, адже вони викликали чи не найбільший інтерес у дослідників політичних рухів в останні 30 десятиліть. Зокрема, сьогодення та історія цих партій досліджуються у працях Т. Аккермана, К. Мудде, П. Норріса, Б. Хагтвета, П. Б'юкенена, П. Ігнаці, М. Вільямса, Т. Гівенса, Р. Ітвелла, М. Голдера, П. Меркла та інших.

Так, Клаус фон Байме в одній із найвпливовіших робіт у напрямі вивчення правого екстремізму («Right-wing Extremism in Western Europe», 1988)

² Дана методологія висвітлена в курсовій роботі «Праворадикалі партії Франції: еволюція політичної риторики внаслідок міграційної кризи 2015 року», захищеної у червні 2021 року Лисенко Дариною

³ Rooduijn, M., Van Kessel, S., Froio, C., Pirro, A., De Lange, S., Halikiopoulou, D., Lewis, P., Mudde, C. & Taggart, P. (2019). *The PopuList: An Overview of Populist, Far Right, Far Left and Eurosceptic Parties in Europe*. www.popu-list.org.

пропонує виділити різні хвилі ультраправих за хронологією та ідеологією, що з'являються після 1945 року в Європі. Слідом за фон Байме, нідерландський політолог Кас Мудде пропонує систематизувати літературу про крайні праві політичні сили у «три хвилі» досліджень⁴.

Згідно з цим підходом, перша хвиля досліджень триває з 1945 до 1980 року. У цей період порівняльна література містить переважно описові роботи, в яких особливий інтерес викликає історична спадковість між довоєнним та повоєнним періодами. Оскільки переважна більшість дослідників були істориками, що спеціалізуються на фашизмі та нацизмі (Августин Реноуде; Анджело Дель Бока і Маріо Джована; Жан Франсуа Сірінелі; П'єр Мілза; Мамон, Годін, Дженкінс), вони почали вивчати радикальних правих повоєнного періоду, використовуючи термін «крайні праві» та «неофашизм», що підкреслює протистояння цих утворень у демократичному конституційному ладі, який ці сили хотіли зруйнувати та замінити авторитарними політичними порядками.

Друга хвиля відзначається публікацією новаторської роботи Каса Мудде «The War of Words Defining the Extreme Right Party Family», де автор порушує питання щодо термінології для визначення партій. У спектрі крайніх правих (Far Right) партій дослідник пропонує розрізняти ультраправих або ж правоекстремістів (Extreme right) та праворадикалів (Radical right). Перші виступають проти демократичного конституційного ладу, а другі приймають представницьку демократію, але виступають проти прав меншин, які можуть бути визначені на основі етнічної, культурної, релігійної, сексуальної орієнтації або їхньому поєднанні.

Друга хвиля досліджень відбувається між 1980 роком і початком 2000-х років та характеризується поєднанням політичної науки та політичної соціології. У цей період з'являється значна кількість публікацій англійською мовою, наприклад праця Lipset and Raab 1970 року «The Politics of Unreason:

⁴ Mudde C. The war of words defining the extreme right party family. 1996.

Right Wing Extremism in America». На основі порівняння найвідоміших праворадикальних партій Європи: «Національний фронт» у Франції, «Партія свободи Австрії», «Італійський соціальний рух», «Національний альянс» в Італії та «Фламандський інтерес» у Бельгії, досліджується інтерес та попит на дані партії зі сторони суспільства. Саме це породило велику кількість виборчих досліджень у західноєвропейських країнах (Жан Ванлаер; Юрген Фальтер; Роберт Джекмен і Люїс Волперт).

Початок «третьої хвилі» знаменується інтересом до пропозиції крайніх правих партій, тобто до того, що вони пропонують виборцям, щоб завоювати їхню прихильність. Отже, вперше саме партійна організація, а не лише її виборча підтримка, стає центральним об'єктом дослідження, що зосереджує увагу, зокрема, на ідеології, внутрішній організації та ролі лідера в цих партіях. Важливими працями є «The Extreme Right Utopia in Belgium and France: The Ideology of the Flemish Vlaams Blok and the French Front National», Swyngedouw and Ivaldi (2001); «The vulnerable populist right parties: No economic realignment fuelling their electoral success» Elisabeth Ivarsflaten (2005); «Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family» Jens Rydgren (2005).

«Третя хвиля» відзначається публікацією книги Каса Мудде «Populist Radical Right Parties in Europe» у 2007 році, яка відновлює термінологічне питання та вперше пов'язує поняття «радикальні праві» та «популізм». Автор стверджує, що формування радикальних правих партій поєднує в собі етноцентризм і авторитарні погляди на суспільство, що регулюється правопорядком («law & order») та популізмом. Останній термін визначається К. Мудде як «ідеологія, що вважає суспільство поділеним на дві моральні категорії: «хороші» люди та корумповані еліти, саме тому політика повинна бути вираженням добровільної загальної волі народу». Після виходу книги К. Мудде все більше вчених звертає свою увагу на порівняння між так званими «популістськими» партіями радикальних правих і радикальних лівих.

Отже, саме з другої хвилі, а особливо під час третьої хвилі, вивчення радикальних правих стало невід'ємною частиною в галузі досліджень порівняльної політології, яка лежить на перехресті політичної науки та політичної соціології. Із початком другої хвилі порівняльні дослідження радикальних правих партій внесли фундаментальний внесок у розуміння їхнього успіху та високого рівня підтримки. Незважаючи на цей поштовх, починаючи з 1990-х років, література продемонструвала певний застій, зокрема щодо оновлення теоретичних основ, вивчених випадків, застосованих методів та даних, які слід краще дослідити та згрупувати.

1.2 Дефініція праворадикальних партій за Мудде та Ітвеллом

Існує безліч визначень крайніх правих партій. Зосередимося на двох термінах, представлених вченими, чії теорії та ідеї використовуватимуться у даному дослідженні: Каса Мудде та Роджера Ітвелла.

У 1990-2000 роках, за думкою французького політолога Жан-Ів Камю⁵, вдалося визначити родину крайніх правих, усі складові якої відповідали певній кількості критеріїв. Найбільш вдалою спробою класифікації вважається спроба нідерландського політолога Каса Мудде у його роботі під назвою «Родина крайніх правих партій. Ідеологічний підхід» (1998).

Ультраправі партії, за визначенням К. Мудде⁶, – це партії, які є натовістськими, тобто такими, чия ідеологія стверджує, що в країні повинні проживати виключно члени етнічної групи, а іноземні елементи загрожують однорідній національній державі, та авторитарними, тобто такими, що вірять у впорядковане суспільство, в якому за порушення законів слід суворо карати. За Каса Мудде до крайніх правих належали утворення, що поєднували націоналізм (державний чи етнічний), ексклюзивізм (расизм, антисемітизм, етноцентризм),

⁵ Caterina Froio. Comparer les droites extrêmes. *Revue internationale de politique comparée*. 2017. С. 373–399.

⁶ Mudde C. The ideology of the extreme right. Manchester University Press, 2002.

ксенофобію, антидемократичні риси (культ лідера, елітарність, монізм), популізм, антипартійний дух, захист правопорядку, турботу про екологію, етику цінностей, що наполягає на втраті традиційних орієнтирів (родина, громада, релігія) та соціально-економічний проект, що поєднує корпоративність, державний контроль над певними стратегічними секторами. Список партій, які відповідали цьому опису, у Західній Європі мали значні успіхи на виборах у 1980-2000 роках.

Дослідник екстремізму та популізму Кас Мудде припускає, що крайні праві мають ідеологічне ядро, що складається з трьох елементів. Цими елементами є нативізм (ідеологія, яка передбачає, що держави повинні бути населені виключно членами етнічної групи); авторитаризм (віра в чітко впорядковане суспільство, яке має суворі покарання за порушення влади); і популізм (настрої анти-істеблішменту, які передбачають, що загальна воля народу повинна завжди мати перевагу).

Термін «нативізм» був уперше ведений дослідником Луї Доу Сціско у 1901 році у праці «Political Nativism in New York State», щоб описати принципи, що просували антимігрантські та антикатолицькі сили, відомі під назвою «Know Nothing Party» у Сполучених Штатах Америки у 1850-х роках. Із того часу використання концепції було застосовано в основному в американському контексті та докладно не вивчалось аж до 1930-х років. Найбільш впливова академічна робота з нативізму була написана істориком Джоном Хігамом у 1955 році («Strangers in the Land: Patterns of American Nativism»). Автор пояснив нативізм як складну ідеологію та визначив три основні спрямування: проти католиків, проти радикалів та маргінальних груп⁷.

Незважаючи на те, що цей термін мав помітний академічний інтерес для вивчення, він не став популярним, аж доки не був активно використаний засобами масової інформації у 1990-х роках після виступів деяких політиків, що активно виступали проти мігрантів (Patrick J. Buchanan, Pete Wilson та інші).

⁷ Луї Доу Сціско. Political Nativism in New York State. 1901.

Нативізм знову заповнив інформаційне поле після хвиль міграцій, як у Сполучених Штатах Америки, так і в Європі.

Роджер Ітвелл, фахівець із вивчення ультраправих утворень, виділив чотири риси, що характеризують радикальних правих⁸:

- 1) антидемократія;
- 2) націоналізм;
- 3) расизм;
- 4) сильна держава.

Варто уточнити першу характеристику, адже якщо брати до уваги буквальне визначення демократії – влада народу або ж уряд, в якому верховна влада здійснюється безпосередньо народом або опосередковано через систему представництва, що включає періодичні вільні вибори⁹ – тоді важко зрозуміти, як праворадикальні елементи можна вважати антидемократичними, особливо якщо вони створюють політичні партії та беруть участь у демократичному процесі – виборах. Тому потрібна більш широка концепція антидемократії: якщо вважати, що в основі демократичного мислення лежить готовність приймати різноманітність і брати до уваги інші точки зору як легітимні, стає зрозуміліше, наскільки крайні праві можуть бути антидемократичними. Р. Ітвелл зазначає, що праві екстремісти є «моністи», а не «плюралісти», вважаючи, що існує лише один істинний шлях. Це супроводжується прихильністю до авторитаризма, особливо бажанням нав'язати іншим правильну єдину політику.

Праворадикальний націоналізм у Європі «підкреслює верховенство суспільства над людиною та виражає нетерпимість до різноманітності». Вони мають на меті захист цілісної нації від сторонніх елементів. Історично расизм ультраправих акцентував увагу на ієрархії рас або расових змовах. Однак, у ХХІ столітті крайні праві перейняли ідею «нового расизму». Вона розуміє під

⁸ Eatwell R. Fascism and the extreme right. 2006.

⁹ Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/democracy>.

собою те, що нації та раси не стільки вищі чи нижчі, скільки різні: кожна людина повинна жити «природно» у своєму домі, поважаючи інших.

Також, ультраправі прагнуть до сильної держави. Традиційні риси такої держави включають авторитаризм, сильне керівництво та мілітаризм. Сильну державу не слід плутати з величною державою, що забезпечує соціальну підтримку (welfare state). Для ультраправих держава повинна бути сильною, але не величною.

Отже, було розглянуто два визначення праворадикальних партій. Вони, з одного боку, доповнюють один одного, та, з іншого боку, мають різне тлумачення. Ключовими рисами радикальних правих є популізм (який, завдяки своїй природі анти-істеблішменту, може також включати антидемократичний елемент, визначений Р. Ітвеллом); нативізм (поєднання расизму та націоналізму, як визначив Р. Ітвелл); та авторитаризм (підпорядкування «сильної держави» Р. Ітвелла).

1.3 До феномену поняття політичної риторики

Риторика та політика взаємопов'язані між собою та мають багату і довгу спільну історію. Традиційна риторика бере свої початки у Стародавній Греції, приблизно в V столітті до нашої ери, та означає мистецтво публічних виступів. Риторика була в центрі освітнього процесу в Західній Європі, оскільки публічна діяльність розглядалася тоді, як показник найкращої освіти. Це був її золотий час, адже з'явилося чимало теоретичних робіт про риторику: «Оратор» Цицерона, «Риторика» Арістотеля, «Дванадцять книг риторичних повчань» та «Виховання оратора» Квінтіліана.

В епоху Середньовіччя ораторська майстерність переходить в площину науки, стаючи об'єктом досліджень і однією з найважливіших навчальних дисциплін, входячи до тривіумфу (циклу з трьох наук: діалектика або логіка, граматика, риторика).

Поль-Мішель Фуко у своїй праці «Археологія гуманітарних наук», досліджуючи відношення між владою, знаннями та мовою, зазначає, що боротьба за владу реалізується через риторику.

Сьогодні риторику розглядають як вміння яскраво, переконливо, доцільно та ефективно промовляти, тобто володіти досконалим мовленням. Вона відіграє важливу роль і в побудові образу політика і політичної сили загалом.

Тема політичної риторики стосується стратегій, які використовуються для побудови переконливих аргументів у політичних дебатах. Таким чином, вивчення політичної риторики охоплює низку академічних дисциплін і зачіпає фундаментальну діяльність демократичної політики.

Термін риторика може стосуватися пустої, нещирої промови або політичної «закрутки», що виражається в таких англійських виразах, як «проста риторика», «пуста риторика» або «риторика питання». Сучасні дослідники схильні розглядати політичну риторику як антитезу дії або реальності. З іншого боку, термін риторика також може використовуватися в більш позитивному значенні: для позначення практичного мистецтва ефективного спілкування. Римський риторик Квінтіліан визначив риторику як науку «вміло говорити». Альтернативним використанням терміна є його відношення до мистецтва ефективного спілкування. Так, Аристотель зазначав, що функція риторики полягає «не в тому, щоб переконати, а в тому, щоб виявити доступні засоби переконання в кожному випадку». Саме ця, більш нейтральна, концепція риторики зараз переважає¹⁰.

Сучасна риторика перенесла свою увагу від речника до аудиторії. Важливо розглядати текст промов і передвиборчих програм, як втілення наміру та впливу на слухача. Основна риторична перспектива полягає в наступному: усі висловлювання, за винятком, можливо, математичної формули, спрямовані на вплив на конкретну аудиторію в певний час і в конкретному місці, навіть якщо єдиною аудиторією є сам оратор або письменник; будь-яке

¹⁰ Condor S., Tileaga C., Billig M. Political rhetoric. Oxford University Press, 2013.
URL: https://www.researchgate.net/publication/234866334_Political_rhetoric.

висловлювання може бути інтерпретоване як риторичне, вивчаючись з точки зору контексту¹¹.

Комунікаційні стратегії мають важливе значення в риториці крайніх правих партій. Із кінця 1970-х років Національне об'єднання свідомо розміщує свою боротьбу на ґрунті слова. Її керівники натхнені теорією культурної гегемонії італійського комуністичного теоретика Антоніо Грамші. Жан-Марі Ле Пен у своїй промові 1 травня 2007 року зазначив: «Як писав італійський письменник-комуніст Грамші: ідеологічні перемоги передують виборчим перемогам». Іншими словами, спершу необхідно нав'язати свої теми та свій словниковий запас у публічній дискусії, а вже потім говорити про перемогу на виборах. Це те, що, безсумнівно, зробили і Жан-Марі Ле Пен і Марін Ле Пен з темою імміграційної незахищеності та критики Європи як антидемократичної.

Отже, риторика – це філологічна дисципліна, об'єктом якої є ораторське мистецтво, теорія красномовства та способи побудови виразного мовлення в різних стилях і жанрах. Предметом сучасної риторики є загальні закономірності мовленнєвої поведінки, що діють у різних ситуаціях спілкування, сферах діяльності, та практичні можливості їхнього використання з метою створення ефективного висловлювання.¹²

1.4 Методологія дослідження політичної риторики

Одним із етапів проведення даного дослідження є якісний контент-аналіз риторики Національного об'єднання, що включатиме в собі передвиборчі програми 2012, 2017 та 2022 років перед президентськими та парламентськими виборами, промови Жан-Марі та Марін Ле Пен, афіші та гасла, задля дослідження ідеологічного позиціонування партії та виявлення основних

¹¹ Rhetoric. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/rhetoric/Rhetorical-traditions>.

¹² Public perceptions of the 2012 Elections and Women's Role in Politics and Government: presentation of research by National Democratic Institute / ed. by C. Lake G. Daniel K. Pondel. Washington, 2012.

засобів, що використовуються в риториці. Усі проаналізовані дані повинні бути опубліковані в період з 2012 до 2022 року.

Було обрано саме цей метод, адже за допомогою нього можна вирішити частину дослідницьких завдань, бо контент аналіз — це оцінка та інтерпретація форми і змісту інформаційного джерела. Це метод, який дає можливість узагальнювати ті чи інші матеріальні прояви поведінки суб'єктів¹³. Для контент-аналізу важливий зв'язок інформації з соціальним контекстом, в рамках якого було опубліковано та озвучено певні положення¹⁴. Тобто, за допомогою даного методу буде не тільки проаналізовано окремі відірвані від реальності тексти програм або виступів, а і цінності, які транслуються партією «Національне об'єднання» через них.

Загалом, перевагою контент-аналізу як методу є можливість аналізу великої кількості інформації і навіть змога опрацювати усю генеральну сукупність. Проте в межах даного дослідження цього зробити неможливо, адже до нашої вибірки потраплять тільки риторичні матеріали партії з 2012 по 2022 рік. Вибірка даного контент аналізу буде репрезентативною в межах нашого дослідження, для окреслення трансформації риторики, внаслідок російсько-української війни 2014-2022 років. Також, контент-аналіз дасть можливість розглянути зовнішню комунікацію партії в часовій перспективі, відслідкувати тенденції та основні повідомлення, які вони транслиували протягом обраного періоду часу.

Наступним кроком в описі методології дослідження є вибір одиниці аналізу. У контент-аналізі текстів нею може бути ціла книга, стаття, глава, параграф, речення чи навіть слово¹⁵. Дане дослідження включатиме декілька етапів контент-аналізу, в рамках яких одиницями аналізу будуть різні елементи. Наприклад, при аналізі політичних програм одиницею аналізу будуть

¹³ Мангейм Дж. Б. Рич Р. К. Политология. Методы исследования. 1997.

¹⁴ Іванов О. Класичний контент-аналіз та аналіз тексту: термінологічні та методологічні відмінності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. С. 69–74.

¹⁵ Roller M. R. & Lavrakas P. J. Applied qualitative research design: a total quality framework approach. The Guilford Press., 2015.

параграфи та окремі слова, проте до уваги також буде братися контекст (позитивний, негативний чи нейтральний), в якому ці слова та параграфи було вжито. Потенційно, до дослідження буде включено й іншу одиницю аналізу – тему, яка Дж. Мангеймом характеризується як «цілком визначене поєднання слів чи термінів, які втілені у фразі, реченні чи навіть абзаці»¹⁶. Тобто, у процесі розширеного контент-аналізу можна буде аналізувати не просто слово «мігрант», а словосполучення «міграційна криза», яке несе за собою більше пояснень на контекст. Проте, процес проведення контент-аналізу не буде повністю зведений до підрахунку частоти вживання певних слів. Кожен текст буде проаналізовано задля глибшого розуміння та оцінки меседжів, які трансливалися. За допомогою цього процесу можна детальніше зрозуміти комунікативні стратегії партії та проаналізувати їхню еволюцію в часовій проекції.

Використано також історичний метод, що включає три етапи: евристику – ідентифікація первинних та вторинних джерел-матеріалів для подальшого вивчення; критику – оцінка необхідних матеріалів, що будуть використанні для поставленої задачі роботи; синтез – написання висновків на основі дослідженого¹⁷. Цей метод дозволяє дослідити історію Національного об'єднання та контекст його створення, пов'язати зміну риторики зі змінами всередині партії.

Дослідники Кас Мудде та Роджер Ітвел для дослідження партійної ідеології використовують якісний підхід до текстового аналізу. Вибраний для аналізу матеріал уважно читається та викладаються його найважливіші ідеологічні риси. Хоча цей тип аналізу тексту все ще є найпопулярнішим, його критикують за суб'єктивний та надмірно інтерпретаційний підхід¹⁸. На думку

¹⁶ Мангейм Дж. Б. Рич Р. К. Политология. Методы исследования. 1997.

¹⁷ Méthodologie de la recherche scientifique pour les organisations de la société civile / пер. з арабська N. Bessadi. Friedrich-Ebert-Stiftung.

¹⁸ Mudde C. The ideology of the extreme right: монографія. Manchester Univ. Pres, 2002. URL: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/27085/ssoar-2002-mudde-the_ideology_of_the_extreme.pdf?sequence=1.

деяких критиків, справжній текстовий аналіз або аналіз контенту є кількісним за своєю природою. Однак Кас Мудде впевнений, що відмінності між якісним і кількісним аналізом не такі значні, як часто стверджують і отже вибір між цими двома підходами не є питанням принципу, а різниця в акцентуванні¹⁹.

Оскільки це дослідження спрямоване на розуміння, а не на пояснення, і на відкриття, а не на конструювання, якісний підхід є більш придатним. Окрім цього використано порівняльний аналіз, що полягає у встановленні паралелей з іншими об'єктами дослідження, в цілому або частково, аналізі їх схожості та відмінності.

Проблемно-хронологічний метод передбачає викладання в хронологічній послідовності питань, що стосуються трансформації риторики впродовж російсько-української війни та поділ на більш конкретні та вузькі особливості змін риторики.

Метод узагальнення дозволяє здійснити перехід від більш конкретного до загального та об'єднати схожі риси в одну групу. Таким чином, можна робити висновки щодо певних особливих змін програми та заяв у медійному просторі. Водночас метод абстрагування використовується для відсторонення від несуттєвих положень, що не мають інтересу в рамках даного дослідження. Такими є окремі положення про сфери політики, що відкидаються для дослідження: сімейна політика, охорона здоров'я, екологія тощо.

Нарешті наявна спроба використання методу прогнозування для передбачення того, як буде далі змінюватися політична риторика представників Національного об'єднання та зокрема лідерки Марін Ле Пен. Однак, у рамках даного дослідження не використовується математичні методи, як наприклад «Метод Дельфі». Ми вивчаємо певні закономірності, що сформувалися протягом 2012-2022 років та робимо передбачення майбутніх тенденцій.

¹⁹ Mudde C. The ideology of the extreme right : монографія. Manchester Univ. Pres, 2002. URL: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/27085/ssoar-2002-mudde-the_ideology_of_the_extreme.pdf?sequence=1.

РОЗДІЛ 2

НАЦІОНАЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ

2.1 Витоки Національного об'єднання

Варто звернутися до витоків Національного об'єднання, що до 2018 року мав назву Національний фронт, та коротко окреслити генезис партії, оскільки саме вона є головним об'єктом даного дослідження. Національне об'єднання є найпомітнішою серед усіх праворадикальних партій Франції та саме вона зазнала значного успіху за останні 10 років. За думкою Жан-Іва Камю, ця організація відповідає всім критеріям праворадикальної партії за Каса Мудде²⁰.

У 1969 році було створено Новий Порядок (Ordre Nouveau) – неофашистську організацію, що згодом призведе до створення Національного Фронту, переслідуючи при цьому дві мети:

- 1) Об'єднати всі тогочасні крайні праві групи в єдину партію (старих пужадистів, петеністів, неонацистів);
- 2) Поширити свої ідеї легальним шляхом, беручи участь у виборах.

У 1972 році Франсуа Дюпра став організатором партії. У минулому саме він був ідеологом Нового Порядку, декілька разів звертаючись до Італійського соціального руху за порадами, очолюваного тоді колишнім фашистом Джорджо Альміранте. Саме від цієї партії буде запозичено символ – трьох кольорове полум'я. Для свого проекту Дюпра залучає Жана-Марі Ле Пена, якого він розглядає як ідеального керівника. У цей час партія виступала як «парасолькова», що збирала різних прихильників крайніх правих ідей. Це зіграло як негативну, так і позитивну роль. З одного боку, було об'єднано різні сили, що були прихильними до організаторів, але, з іншого боку, різне бачення діяльності провокувало багато конфліктів всередині організації.

²⁰ Verbeke L. Le Front national est-il un parti d'extrême droite ?. France culture, 2018.
URL: <https://www.franceculture.fr/politique/le-front-national-est-il-un-parti-dextreme-droite>.

Таким чином, Франсуа Дюпра став теоретиком Національного фронту, але залишався в тіні до самого кінця. Згодом його було вбито в результаті нападу 18 березня 1978 року. Після цього Жан-Марі Ле Пен зосередив усю владу в своїх руках і продовжив роботу, розпочату Франсуа Дюпра – створення масштабної об'єднаною праворадикальної партії. У ці часи партія отримує незначну кількість голосів на виборах. Однією з причин вважається тогочасна виборча система. У Франції діяла мажоритарна система абсолютної більшості, що унеможлиблювала обрання невеликих партій.

У 1980-х роках Національний фронт був структурований у політичну партію та дещо змінив свою стратегію. Перші успіхи прийшли з 1982 року під впливом двох факторів:

- 1) Консерватори були дезорієнтовані поразкою на виборах 1981 року;
- 2) Початок кризи у великих міських центрах, пов'язаний із зростанням незахищеності та зростанням безробіття.

У 1984 році партія отримала 10 місць на європейських виборах, а потім 35 депутатів було обрано до Національних зборів під час виборів 1986 року. Це також пов'язано зі змінною виборчої системи, бо вперше було використано пропорційне голосування. На наступних президентських виборах партія отримала 14,38% голосів, що вважається дуже хорошим результатом, враховуючи поразки в минулому.

1990-ті роки, що відзначилися значним зростанням кількості безробітних у Франції, становлять період консолідації Національного фронту в політичному ландшафті Франції. Формується нова риторика, націлена на критику корупції основних республіканських партій, з метою залучення розчарованих виборців. Із 1984 року результати партії варіюються з 10,95% до 24,86% у 2014 році. Такий успіх привернув увагу медіа, що спонукало їх частіше запрошувати лідера партії Жан-Марі Ле Пена. Так, усе більше людей почали дізнаватися про партію та її представників. Сприяли цьому і комунікаційні навички, імідж, і харизматичність лідера, що прославився гучними промовами, суперечливими ідеями та скандальними заявами.

Скандали та конфлікти у наративі тогочасного лідера партії не випадкові, адже саме вони привертали широкі маси до його постаті та були частиною риторичної стратегії. Політична кар'єра Жан-Марі Ле Пен характеризується скандальними випадками та гучними суперечками, викликаними словами та вчинками, які є частиною «культури провокації», притаманної значній частині ультраправих партій. Його починають називати політичним провокатором Франції²¹.

Частина «ефекту Ле Пен» базується на цих провокаціях, які продовжувалися і після 1983 року, коли Національний фронт зазнав перших електоральних успіхів. Отже, риторика відіграла не останню роль у становленні та популяризації Національного фронту.

Однак, відбувається декілька розколів у середині партії. Перший – у 2002 році, програш на президентських виборах проти Жака Ширака, дає зрозуміти молодим членам, що партія потребує реформувань. Тоді прибирають найрадикальніші елементи партії, з метою віддалення від старого розуміння крайньої правої партії, що була пов'язана з неонацизмом і фашизмом.

У 2011 році лідером партії стає Марін Ле Пен. Вона починає переформовувати партію та заново осмислювати її цінності, прагнучи до більш широкої підтримки. Це знаменує розрив із батьком, який не рідко прибігав до провокацій та шокуючих промов. Так, у 1987 році, він заявив про те, що газові камери під час Другої світової війни були лише деталлю в історії, за що згодом отримав адміністративний штраф²².

Прийнято розділяти три хвилі праворадикальних партій Франції. Із 1980-2000 років і до сьогоднішнього дня настає «третя хвиля», відома як «націонал-

²¹ Bernard M. Le Pen, un provocateur en politique (1984-2002). *Vingtième Siècle. Revue d'histoire*. 2007. URL: <https://www.cairn.info/revue-vingtieme-siecle-revue-d-histoire-2007-1-page-37.htm>.

²² Jean-Marie Le Pen condamné en appel pour ses propos sur les chambres à gaz. *Le Monde*. URL: https://www.lemonde.fr/politique/article/2017/03/01/jean-marie-le-pen-condamne-en-appel-pour-ses-propos-sur-les-chambres-a-gaz_5087594_823448.html.

популістська». П'єро Ігнаці²³ розмежував «старі» партії з чітким походженням із фашизмом (наприклад, «Італійський соціальний рух», або MSI-DN) та «постіндустріальні» партії, включаючи французьку партію – Національне об'єднання.

Швейцарський політолог Ганс-Георг Бец у своїй праці²⁴ розробив іншу схему для класифікації: він протиставляє радикальний популізм неолібералізму, виділяючи лібертаріанський тип і авторитарний популізм – націонал-популізму. Остання група включає в себе і французьку партію Національний фронт.

Більшість існуючих зараз праворадикальних партій мають відношення до Національного фронту, адже здебільшого саме її колишні члени створювали ці організації та розвивали окремі політичні утворення. Таким прикладом може слугувати Le Mouvement national républicain (Республіканський національний рух) – партія яку створено в 1999 році Бруно Мегретом унаслідок розриву з Національним фронтом. Le Parti de la France (Французька партія) – націоналістична політична партія, яка класифікується як праворадикальна, заснована у 2009 році Карлом Ленгом та кількома іншими колишніми членами Національного фронту. Навіть Le Parti nationaliste français (Французька націоналістична партія) була створена групою людей, яких було виключено з Національного фронту.

Звертаючись до сучасних подій, на президентських виборах 2022 року проявився кандидат від праворадикальної партії Ерік Земур, що посів у першому турі 4 місце. Він лідер партії Reconquête – створеної у листопаді 2021 року, що вже увійшла на політичну арену зі значними показниками. Так, її лідер здобув 7,07% голосів (тоді як Марін Ле Пен 23,15%), що досить непоганий результат як для відносно нового гравця на великій арені. На парламентські вибори 2022 року від партії було зареєстровано 550 кандидатів, а кількість людей, що

²³ P. Ignazi P. Perrineau. L'extrême droite en Europe : marginalité du néo-fascisme et dynamique de l'extrême droite post-industrielle. Presses de Sciences Po, 2000. 223–242 p.

²⁴ Betz H.-G. Radical Right-wing Populism in Western Europe. 1994. 200 p.

підтримує партію сягає 125 000²⁵. Отже, можна також зазначити про можливу нову хвилю праворадикальних партій, що активно утворюються на території Франції та здобуває більшої підтримки. Новостворена партія є побратимом Національного об'єднання та виступає за наступні цінності: «захист нашої ідентичності через припинення імміграції та відмову від ісламського комунітаризму; економічне оздоровлення через відмову від винагороду за роботу, зниження податків, зборів і підвищення заробітної плати; відвоювання школи через фундаментальні знання, любов до нашої історії та навчання; наведення порядку скрізь і для всіх; збереження наших сільських традицій, нашого побуту та народної екології»²⁶.

Отже, Національне об'єднання завжди було і залишається досить неоднозначною політичною силою. З одного боку, змінивши лідера партія прагне відійти від ототожнення з крайнім правим рухом, що нероздільно був пов'язаний із неонацизмом і фашизмом. Про це свідчать нещодавні заяви Марін Ле Пен, де вона спростовує термін «ультраправі», що одразу викликає асоціацію з партією 1972 року. Із такою ж мотивацією у 2018 році була змінена назва з Національного фронту на Національне об'єднання. Також, партія розділяє й досить ліберальні цінності, такі як підтримка абортів, та прагне змінити свою репутацію, відрікаючись від промов Жан-Марі Ле Пена та будуючи нову риторичну стратегію. З іншого боку, партія продовжує пропагувати праворадикальні позиції, різко виступаючи проти мігрантів та засуджуючи інтеграцію до Європейського Союзу. Із 2011 року, із приходом Марін Ле Пен на посаду лідера партії, ми можемо спостерігати намагання відійти від старих уявлень щодо партії та дещо пом'якшити власну репутацію.

²⁵ Reconquête présentera 550 candidats aux élections législatives !. *RECONQUÊTE!*. URL: <https://www.parti-reconquete.fr/reconquete-presentera-550-candidats-aux-elections-legislatives> (дата звернення: 03.06.2022).

²⁶ Reconquête présentera 550 candidats aux élections législatives !. *RECONQUÊTE!*. URL: <https://www.parti-reconquete.fr/reconquete-presentera-550-candidats-aux-elections-legislatives> (дата звернення: 03.06.2022).

2.2 Зміна динаміки підтримки Національного об'єднання населенням

В останні десятиліття підтримка крайніх правих партій серед електорату росте, саме тому їхній вплив на політичній арені стає все більш помітним та беззаперечним. Так, за даними «The PopuList»²⁷ підтримка цих партій у 31 країні зросла як мінімум на 10% за останні 15 років, зокрема у Франції спостерігається стабільний приріст підтримки правих партій (див. Рис.2.1).

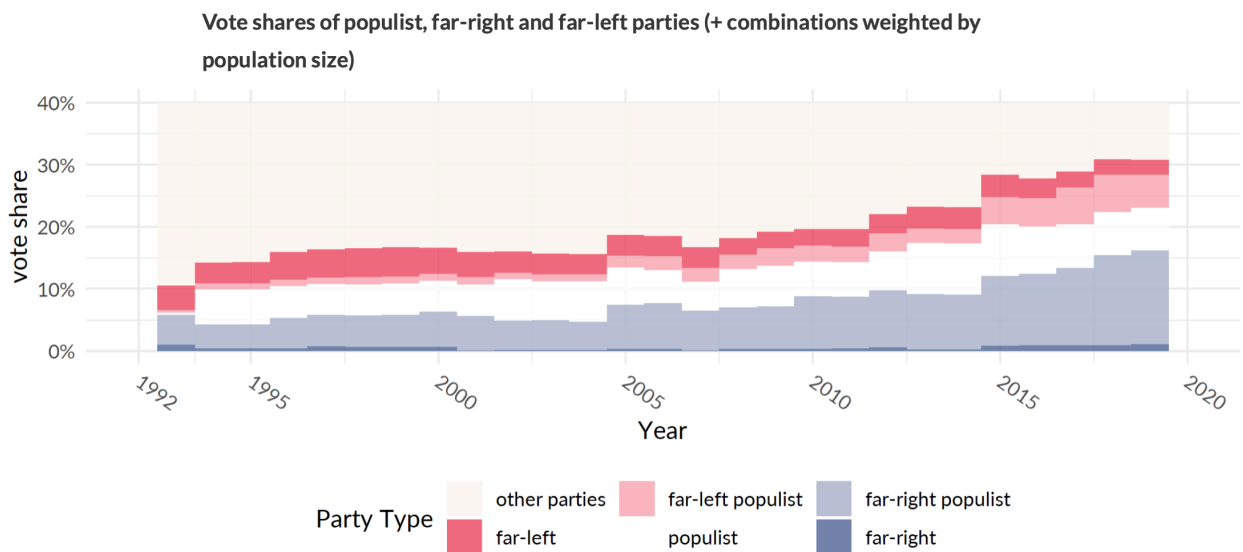

Рис 2.1. Рівень підтримки партій з 1992 по 2020 роки²⁸

У попередньому розділі було коротко окреслено історію Національного об'єднання та її підтримку з часів створення. Оскільки дане дослідження має на меті дослідити еволюцію риторики партії внаслідок російського вторгнення в Україну, варто докладніше проаналізувати рівень підтримки Національного фронту в період 2012-2022 років. У таблиці 1 наведені статистичні дані підтримки партії на чотирьох виборах.

²⁷ Rooduijn, M., Van Kessel, S., Froio, C., Pirro, A., De Lange, S., Halikiopoulou, D., Lewis, P., Mudde, C. & Taggart, P. (2019). *The PopuList: An Overview of Populist, Far Right, Far Left and Eurosceptic Parties in Europe*. www.popu-list.org.

²⁸ Rooduijn, M., Van Kessel, S., Froio, C., Pirro, A., De Lange, S., Halikiopoulou, D., Lewis, P., Mudde, C. & Taggart, P. (2019). *The PopuList: An Overview of Populist, Far Right, Far Left and Eurosceptic Parties in Europe*. www.popu-list.org.

На президентських виборах 2012 року Марін Ле Пен не вдалося пройти у другий тур, хоча у першому вона отримала досить високу кількість голосів – 17,90%. Звертаючи увагу на історію партії та досить низький рейтинг підтримки раніше, можна стверджувати, що реформування партії у 2011 році після відставки Жан-Мері Ле Пен, їй вдалося утвердитися на високих позиціях і стати однією з найважливіших політичних гравців країни.

Вже на наступних президентських виборах 2017 року лідерка Національного фронту стала головною конкуренткою Емманюеля Макрона. Їй вдалося потрапити до другого туру з результатом 21,30% та унеможливити участь одного з лідерів передвиборчої гонки – Франсуа Фійона, перегнавши його всього на 1,3%.

Таблиця 1

Рівень підтримки Національного фронту на виборах у Франції ²⁹

Рік	Тип виборів	Кількість голосів у 1 турі	Відсоток голосів у 1 турі	Кількість голосів у 2 турі	Відсоток голосів у 2 турі	Кількість мандатів
2012	Президентські	6 421 426	17,90	-	-	-
2012	Парламентські	3 528 663	13,60	842 695	3,66	2
2017	Президентські	7 678 491	21,30	10 638 475	33,90	-
2017	Парламентські	2 990 454	13,20	1 590 869	8,75	8
2022	Президентські	8 133 828	23,15	13 288 686	41,45	-
2022	Парламентські	4 248 537	18,68	3 589 269	17,30	89

²⁹ Résultats des élections. *Ministère de l'intérieur*. URL: <https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats>.

У другому турі Марін Ле Пен збрала 33,90% голосів проти 66,10% за Макрона. Це однозначний успіх в історії партії, що дозволило Національному об'єднанню укріпити свої позиції як однієї з найважливіших політичних сил Франції та привернути ще більшу увагу загалу.

Щодо парламентських виборів, то у першому турі як і в 2012, так і в 2017 партія отримала 13% голосів, при цьому у другому турі 2017 року їй вдалося залучитися більшою підтримкою виборців – 8,75%, та отримати 8 місць у парламенті проти 2 мандатів у 2012 році. Варто також зазначити про небачений до того успіх на місцевих виборах 2015 року, у кінці голосування партія набрала 6,82 мільйона голосів, покращивши свій показник у першому турі (6,01 мільйона голосів) і побивши власний рекорд у першому турі президентських виборів 2012 року, що скла 6,42 мільйона голосів (див. Рис.2.2)³⁰.

Парламентські вибори 2022 року стали найуспішнішими в історії партії. Національне об'єднання отримало 89 місць в парламенті. Це підтверджує припущення минулорічної роботи щодо можливого подальшого успіху партії на виборах 2022 року.

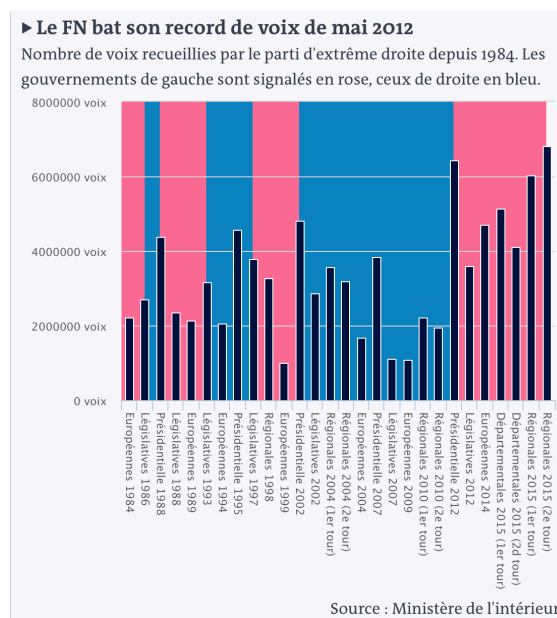

Рис 2.2. Рівень підтримки Національного фронту з 1984 по 2015 роки²⁶

³⁰ Elections régionales 2015: le FN a battu son record de voix. Le Monde. 2015. URL: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2015/12/13/elections-regionales-2015-fn-a-battu-son-record-de-voix_4831152_4355770.html.

Окремо варто виділити результати та динаміку останніх президентських виборів 2022 року, де Емануель Макрон здобув перемогу, однак тривала досить запекла боротьба за голоси та підтримку (див. Таблиця 2). У першому турі Марін Ле Пен вдалося здобути 23,15% голосів, що всього на 4,7% нижче, ніж отримані Макроном голоси. Це досить високий показник, що побив звичайні результати праворадикальних партій останніх 3 президентських виборів. У другому турі Емануель Макрон випереджує лідерку Національного об'єднання на 17%, тоді як друга набирає 41,46% голосів, що б'є рекорд рівня підтримки даної партії за всі роки існування. Важливе значення мало також і підтримка виборців новоствореної праворадикальної партії-побратима – Reconquête, що закликала своїх прихильників віддати голоси Марін Ле Пен.

Цікавим є те, що термін повноважень президента Франції триває 5 років і обмежується двома послідовними термінами, що ставить під питання наступні президентські вибори та їхній результат. Саме тому дане дослідження залишається актуальним.

Таблиця 2

Результати президентських виборів 2022 року³¹

Кандидат	Кількість голосів у 1 турі	Відсоток голосів у 1 турі	Кількість голосів у 2 турі	Відсоток голосів у 2 турі
Емануель Макрон	9 783 058	27,85%	18 779 641	58,54%
Марін Ле Пен	8 133 838	23,15%	13 297 760	41,46%

Отже, рівень підтримки Національного об'єднання зріс після 2012 року та продовжує активно зростати під час виборів 2022 року (див. Рис.2.2). У 2022

³¹ Résultats des élections. *Ministère de l'intérieur*.

URL: <https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats>.

партія б'є всі свої рекорди підтримки. Марін Ле Пен стала однією з потенційних кандидатів на пост президента Франції. Цікаво, що за даними опитування Harris Interactive, проведеного на замовлення фірми CommStrat та щоденної газети L'Opinion³², якби голосування відбулося 24 січня 2021 року, Марін Ле Пен випередила б Еммануеля Макрона в першому турі президентських виборів. Це пояснюється тим, що під час правління останнього відбулися помітні кризи: рух жовтих жилетів, мобілізація проти пенсійної реформи, пандемія Covid-19 і війна в Україні. При цьому Марін Ле Пен мала дуже специфічну виборчу кампанію, яку детальніше досліджено у наступному розділі та успіх якої порушило російське повномасштабне вторгнення.

2.3 Особливості риторики Національного об'єднання

Комунікаційна стратегія Національного об'єднання пов'язана з терміном «ОРА sémantique» (семантичний ОПА), введений le club de l'Horloge (Годинниковим клубом) у 1980-тих роках. Ця школа ідей виступала за використання словникового запасу, звичного республіканській традиції, і особливо за використання лексичного поля, позбавленого будь-яких марксистських відтінків. Використовуються певні слова, значення яких ігнорується та доповнюється новими смислами. Наприклад, дієслово «натуралізуватися», що означає набути в індивідуальному порядку іноземцем громадянства іншої країни за його заявою³³. У риториці Національного фронту використовується занадто буквально: «Щоб натуралізуватися та вивчити французьку мову, потрібна французька природа, пейзажі, сонце, французьке

³² Intentions de vote pour l'élection présidentielle de 2022. Harris Interactive pour L'Opinion et CommStrat. 2021. URL: https://harris-interactive.fr/opinion_polls/intentions-de-vote-pour-lelection-presidentielle-de-2022/.

³³ Словник української мови online. Томи 1-11. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=57143&page=1820>.

повітря».³⁴ Користуючись цими смисловими звивинами, Ле Пен майже відкрито заявляє, що вона виступає за право крові. Такий прийом полегшує сприйняття деяких радикальних заяв, адже відсилає нас до приємних асоціацій.

Центральна тема риторики Національного об'єднання з часу його заснування в 1972 році – захист французької національної ідентичності, що певним чином пояснює заяви щодо расової нерівності. Наприклад, промова 1996 року, в якій Жан-Марі Ле Пен стверджує, що чорні бігають швидше та плавають повільніше за білих.³⁵

Окремо розглянемо особливості риторики Марін Ле Пен, адже як сучасна лідерка партії вона демонструє основні повідомлення та заклики від обличчя всієї політичної сили. Для неї слово – завжди було зброєю в політиці. Ще починаючи з батьківської традиції, яка добре засвоїлася, Марін досить вправно використовує слова в своїй кар'єрі. Риторика стає основним вектором комунікації Національного об'єднання, тому цікаво проаналізувати її особливості.

Марін Ле Пен будує ніби свій специфічний світ, який узаконює ідеологію ультраправої партії. У своїх промовах вона часто згадує та звеличує Францію, звертаючись до таких понять, як католицизм, «страшні слова», змови та міфи.³⁶ Використання окремих слів дозволяє, не кажучи про це відкрито, підтвердити спільну ідентичність, що повторює християнське походження Франції, водночас офіційно підтверджує відсутність бажання виключати інших зі спільноти. Таким чином, використання такої лексики дає змогу виразити ієрархічне бачення французького суспільства, не кажучи про це відкрито та явно.

³⁴ Naturalisation et immigration: les 2 intox de Le Pen dans "L'Émission politique" RTL. 2017. URL: <https://www.rtl.fr/actu/politique/naturalisation-immigration-les-2-intox-de-marine-le-pen-dans-l-emission-politique-7787182774>.

³⁵ Jean-Marie Le Pen défend ses propos sur l'inégalité des races. Le Monde. 2015. URL: https://www.lemonde.fr/politique/article/2015/02/05/jean-marie-le-pen-defend-ses-propos-sur-l-inegalite-des-races_4570020_823448.html.

³⁶ Stéphane Wahnich. Les signifiants de Marine Le Pen. 2017. URL: <https://www.cairn.info/revue-savoirs-et-cliniques-2017-2-page-80.htm>

Популістський дискурс Марін Ле Пен, який насамперед має на меті бути інклюзивним для всіх французів, є фактично фасадом через значущі слова, щоб висловити певну ідентичність Франції і певне бачення «справжнього француза».

Помітним є використання католицизму, як маркера ідентичності, виходячи за межі заявленого офіційно секуляризму. У Мердріньяку в 2012 році, з нагоди свого останнього виступу під час президентських виборів, вона заявила: «Кінець, пустеля, смерть: це баланс тих [...] Я хочу покласти цьому край, смертельна спіраль!»³⁷. Ця трилогія нагадує про сорок днів Христа в пустелі. Використання слова пустеля для відображення французької сільської місцевості є насамперед метафоричним, якщо ми врахуємо помірний клімат, притаманний регіону. Перш за все, це дає можливість пов'язати слово пустеля зі словом смерть, нагадуючи таким чином страсті Христові. Таким чином, для Марін Ле Пен ця біблійна лексика дозволяє нагадувати про ідентичність, засуджуючи при цьому економічне становище фермерів.

Щодо другої групи – «страшних слів» - важливо виділити складні мовленнєві конструкції. Марін Ле Пен переважно використовує ці слова для опису страхітливого світу, граючи на емоціях страху виборців і делегітимізуючи своїх супротивників. Вона звертається до тем імміграції та правлячих еліт. Так, в Нанті у 2017 році вона використає метафору: «Макрон їде в Алжир, щоб звинуватити Францію в найгіршому злочині: «злочин проти людства», щоб виправдати міграційну магістраль, яку він хоче встановити між Алжиром і Парижем»³⁸. Вона розглядає правлячу партію, як «самопроголошену еліту», що викликає сумніви щодо легітимності. За її словами, останні

³⁷ France Inter. Marine Le Pen répond aux auditeurs - Présidentielle 2012, 2012. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3LbvqXbmZyk> (date of access: 22.06.2022).

³⁸ Le Point. Ce qu'il faut retenir du discours de Marine Le Pen à Nantes, 2017. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=r-HjGKvDG4k> (date of access: 22.06.2022).

практикують «лавину пропаганди», яка також делегітимізує їхній дискурс перед обличчям «здорового глузду».³⁹

Важливо зазначити, що після 24 лютого Марін Ле Пен стала більш різкою в своїх заявах щодо безпеки Франції та підтримки України. Однак, це не відповідає традиційній лінії політкині, адже вона відома своєю дружбою з російськими високопосадовцями, а представники партії відвідувала росію після 2014 року. Так, у 2017 році Марін Ле Пен і сама була офіційно запрошена в москву на зустріч з діючим президентом російської федерації. Після якої вона говорить про підтримку путіна та його політики, зазначаючи: «Я вважаю, що він (путін) представляє нове бачення. За останні роки він створив новий світ. Це світ володимира путіна. Це світ Дональда Трампа в США»⁴⁰. Тут є певна схожість у конструюванні своїх окремих світів, де анексія Криму – законна, адже був проведений референдум. Так, Ле Пен підтримала вторгнення в Україну, виправдовуючи дії своїх політичних друзів. Даючи інтерв'ю CNN вона назвала події в Україні – державним переворотом і наголосила на тому, що росія має стати партнером Франції.⁴¹

Після повномасштабного вторгнення Марін Ле Пен намагається забути про все вище написане та починає вести нову лінію – підтримки України та засудження дій росії. 24 лютого у Твітері вона написала: «Жодна причина не може виправдати початок воєнної операції проти України росією, що ставить під сумнів мир у Європі. Вона беззаперечно має бути засуджена». При цьому політкиня використовує російський наратив: «воєнна операція» замість «війна». Більш докладно про це буде описано в наступному розділі.

³⁹ Pour Marine Le Pen, cette présidentielle est "un référendum pour ou contre la france". BFMTV. 2017. URL: https://www.bfmtv.com/politique/pour-marine-le-pen-cette-presidentielle-est-un-referendum-pour-ou-contre-la-france_AN-201703110035.html

⁴⁰ AFP. Marine Le Pen questionnée sur sa relation avec la Russie de Poutine | AFP, 2022. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=3_MAgL6Dvg8 (date of access: 22.06.2022).

⁴¹ Marine Le Pen: There was no invasion of Crimea. CNN. 2017. URL: <https://edition.cnn.com/videos/world/2017/02/01/france-intv-amanpour-marine-le-pen-b.cnn>.

Отже, у своїй риториці Національне об'єднання звертається до асоціацій, натяків, популізму, пропозицій легких рішень для складних проблем, евфемізмів, оперування темою міграції та безпеки. Це дозволяє їм у потрібний момент уникнути занадто різких заяв, розширюючи електоральну базу, та, впроваджуючи свою політику, акцентувати увагу на вигідних позиціях. Складні мовленнєві конструкції описують світ Марін Ле Пен, що має свою логіку та що робить її дискурс більш ефективним. Щоб підкреслити страхи та делегітимізацію своїх супротивників, вона також вдається до використання принизливих неологізмів, звертається до віри та гострих тем. Отже, незважаючи на зусилля демонізації в стосунках з пресою, Марін Ле Пен розглядає основні теми французьких праворадикальних партій, які після повномасштабного вторгнення змінюються.

2.4 Періодизація російсько-української війни

Часовими рамками даної роботи є 2014-2022 роки, що відповідає тривалості російсько-української війни, саме тому варто звернутися до її більш детальної періодизації. Додатково досліджуються передвиборчі заяви 2012 року, для більш детального порівняння. Використовується підхід, що окреслений в роботах Явір Віри.

Виокремлюють три етапи російсько-української війни.⁴² Перший етап – анексія Криму та тимчасова окупація частин Луганської та Донецької областей (2014 рік). Лідерка Національного об'єднання на цьому етапі підтримує дії росії та не називає це анексією. Марін Ле Пен зазначає, що це є правомірні та демократичні процеси, що підтверджуються референдумом. Вона використовує російський наратив – «волевиявлення народу», замість анексії; «Крим завжди заселяли росіяни», замість фактичних даних без згадок про насильну депортацію корінних жителів цих територій. «Я не думаю, що можна сказати,

⁴² Явір В. Формування етнонаціональної стійкості в умовах російсько-української війни. 2022. URL: http://politicus.od.ua/1_2022/32.pdf

що була незаконна анексія. Жителі Криму на референдумі заявили, що хочуть приєднатися до росії» — сказала Ле Пен під час інтерв'ю 2017 року для BFMTV⁴³. При цьому росія пояснювала свої дії захистом російськомовного населення України.

Під час другого етапу війни – рф знову під виглядом захисту прав російськомовного населення, що «зазнавало утисків від київської влади», виправдала створення невизнаних квазідержавних утворень ДНР і ЛНР. Була напрацьована доктрина «Русский Донбасс», що обґрунтовувала невідривну пов'язаність народу Донбасу з історією⁴⁴. Після 2014 року Національне об'єднання неодноразово відвідувало територію росії та отримувало фінансову допомогу. Так, 22 листопада 2014 року стало відомо, що партія взяла кредит на суму 9 мільйонів євро від чесько-російського банку, що наближений до військової верхівки росії⁴⁵. Партія пояснила це необхідністю фінансування передвиборчої кампанії у 2017 році. Марін Ле Пен же звинуватила французькі та інші європейські банки, що відмовилися надати кредит її політичній партії. Саме так вона намагалася виправдати такий зв'язок із російськими грошима. У 2022 році ця афера обернеться їй псуванням образу та звинуваченням з боку журналістів. Окрім цього, у 2017 році лідерка мала офіційну зустріч з путіним. Після якої вона виявила своє захоплення президентом країни-терориста та зазначала, що він створив свій окремий світ та має новий погляд на політику. Ле Пен продовжує засуджувати санкції проти росії, називаючи їх небезпечними для Франції.

Третій етап розпочався 24 лютого 2022 року з повномасштабного військового вторгнення. Напередодні якого росія визнає незалежність ЛНР і

⁴³ France: Le Pen's Russia ties could lower her chances. DW. 2022. URL: <https://www.dw.com/en/france-le-pens-russia-ties-could-lower-her-chances/a-61462036>

⁴⁴ Доктрина «Русский Донбасс». *Русский центр*. URL: <https://russian-center.ru/8315-2/>

⁴⁵ Emprunt russe : le FN se tourne vers l'Est pour se financer. France 24. 2014. URL: <https://www.france24.com/fr/20141123-le-fn-tourne-vers-etranger-financer-banque-russe-poutine-le-pen-financement>

ДНР у кордонах Луганської і Донецької областей України. При тому, що ці терористичні організації контролюють лише їх частину. Під час цього етапу Марін Ле Пен кардинально змінює свої позиції у двох важливих традиційних положеннях своєї політики. Вона намагається змусити забути свої зв'язки з росією та дружбою з путіним, критикуючи війну. Однак, вона продовжує використовувати російський наратив – «воєнна операція» замість «війна». Вона запевняє, що Франція має традиційно приймати українських біженців зараз. При цьому з року в рік її передвиборча кампанія будується навколо антиміграційної політики. Цього року вона робить протилежні заяви, не виступаючи проти українських мігрантів та виходу Франції з Шенгенської зони та її наближення до росії.

Отже, виокремлюють три етапи російсько-української війни, які мають певні характеристики. Протягом перших двох – Національне об'єднання підтримує дії росії, маючи візити до москви та не використовуючи термін анексія. Однак, під час третього етапу – повномасштабного вторгнення – лідерка партії кардинально змінює свої позиції щодо мігрантської політики та підтримки росії. При цьому вона продовжує критикувати наявні санкції проти рф.

РОЗДІЛ 3

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОЇ РИТОРИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ

3.1 Політичні програми

Зовнішні документи партії, такі як політичні програми, часто мають більш виважене та помірковане формулювання, ніж внутрішня література або менш офіційні публікації, такі як думки представників партій у пресі. Ці партійні документи є найбільш репрезентативними для партійних позицій, але вони представляють лише зовнішній вигляд партії. Особливо у випадку з популістськими радикально-правими партіями, слід розуміти тенденцію до застосування неоднозначних виразів і формулювання позицій з прихованим смислом, а також виокремити спроби демонізувати образ лідерки партії.

Починаючи з 2011 року, з приходом Марін Ле Пен на посаду лідера Національного Фронту, риторика партії зазнала значних змін. Намагаючись відійти від старого іміджу партія почала проводити нову риторичну політику, змінивши багато положень у своїй програмі. Було проаналізовано передвиборчі програми Марін Ле Пен 2012, 2017 та 2022 років і виявлено щонайменше 160 президентських зобов'язань перед народом Франції.

Програми різняться оформленням та логікою подачі положень. Так, у 2012 році програма розділена на різні сфери (Євро, робота, агрокультура, економіка, імміграція, культура, родина тощо) та заповнена великою кількістю ілюстрацій, тоді як у 2017 році програма націлена на описові твердження про Францію (Франція вільна, Франція впевнена, Франція справедлива, Франція горда тощо) та не містить ніяких ілюстрацій окрім фотографії Марін Ле Пен та її письмового підпису. Також, змінилася емблема кандидата. Так, у 2017 році вже не побачити трикольорове полум'я, на його місці з'явилася синя троянда, а у 2022 році використовується літера М з додаванням триколора (Марін для Франції).

У 2022 році програма стала більш спрощеною в оформленні та зручної в прочитанні в діджитал-версії та має посилання на всі можливі соціальні мережі (Фейсбук, Ютуб, Інстаграм, ТікТок, Твітер, Телеграм). Використано фотографії кандидатки як окремо, так і з різними групами людей (літніми людьми, школярами, будівниками, представниками етнічних груп) та коротко розписано 22 основні пріоритети та окремо наявні програми щодо кожної сфери життя (М для безпеки, М для молоді, М для пенсіонерів...). Виділимо основні положення програм та виокремимо різницю між ними, якщо вона наявна.

По-перше, Національний фронт у 2017 році став менш радикальний щодо євро. У 2012 році критика єдиної валюти для європейських країн зайняла цілий розділ програми з гучною назвою «Євро не виконало жодної обіцянки». З одного боку, Марін Ле Пен прагнула «розвитку» цієї спільної валюти, а з іншого – відновлення франка, як більш природнього для Франції. Усі зміни були б запропоновані французам на референдумах, що кандидатка в президенти прагнула проводити часто, дослухаючись до думки народу таким чином.

У 2017 році ситуація змінилася. Марін Ле Пен розуміє, щоб перемогти, треба розширити свій електорат і завоювати підтримку більшості, зокрема, «простих, справжніх людей» (людей похилого віку та незаможну частину суспільства). Ці дві категорії населення схильні оцінювати занадто радикальний дискурс щодо виходу з євро, тому Марін Ле Пен адаптує програму 2017 року: згадуючи про «грошовий суверенітет» Франції (але також про законодавчий, територіальний та економічний), вказуючи лише в одному реченні про «відновлення національної валюти». Без уточнення, чи буде це організовано шляхом референдуму чи ні. Однак вже у 2022 році Марін відкидає цю ідею, стаючи менш радикальною в цьому питанні.

По-друге, помітно більше підтримки для малого та середнього бізнесу. У 2012 році Марін Ле Пен вже виступала за «економічний патріотизм», який залишається пріоритетом й у 2017 та 2022 роках, але приділяючи набагато більше уваги малим та середнім підприємствам. Президентка Національного фронту прагне, зокрема, «полегшити адміністративну та фінансову складність»,

яка обтяжує ці компанії, шляхом реформування бюрократичних процесів та створення спеціального «єдиного вікна». Податковий кредит також має бути «переорієнтований на малий та середній бізнес і стартапи», і 2% страхування життя повинні бути використані для підживлення капіталу молодих компаній.

По-третє, зміна рівня зарплат і пенсій, що у 2012 році передбачала підвищення на 200 євро, а вже у 2017 році ця пропозиція зникла. Крім того, згадка про зниження ціни на поїзди на 5%, оголошена в 2012 році, більше не відображається в програмі 2017 року. У 2022 році Марін Ле Пен чітко окреслює зростання мінімальної пенсії з 916 до 1000 євро на місяць, але при цьому зазначає про пропозицію не підвищити мінімальну зарплату, але звільняти деякі категорії від внесків.

По-четверте, що стосується податку на прибуток, то в 2012 році пріоритетом було зробити його «більш ефективним, не збільшуючи його». У 2017 році Марін Ле Пен доходить до того, що обіцяє зниження на 10% на перші три платежі. Також, більше не йдеться про підвищення податку до 46%, що є чітким жестом, спрямованим на найзаможніші класи. У 2022 році, прагнучи залучити підтримку молоді, пропонується відмінити взагалі податок на прибуток для людей віком до 30 років.

По-п'яте, стає ще більше звернень до літніх людей. Пенсіонери завжди були цільовою аудиторією Національного фронту. У 2012 році було обіцяно збільшити пенсії, створити нові напрямки в рамках соціального забезпечення, та покращити умови будинків для пристарілих. У 2017 році додаються заходи щодо «посилення солідарності між поколіннями», що дозволить батькам переказувати 100 000 євро без оподаткування кожному з їхніх дітей кожні п'ять років та 50 000 євро своїм онукам, також кожні п'ять років. У 2022 році додається більше конкретики щодо підвищення пенсій та соціальної підтримки. Окремо наявна ціла програма щодо покращення життя «наших батьків», як зазначається в тексті.

Ушосте, відбулися зміни в ідеї нової конституційної реформи. Марін Ле Пен зберегла кілька пунктів зі своєї програми 2012 року щодо конституційної

реформи: бажання запровадити народний ініціативний референдум та пропорційність для всіх виборів. У 2017 році вона додала багато змін: зменшення кількості депутатів до 300 (проти 577), кількості сенаторів до 200 (проти 348). Президент Національного фронту також виступає за відмінення регіонів та включення до Конституції «захисту та пропаганди нашої історичної та культурної спадщини». У 2022 році ця лінія продовжується й помітніші заклики щодо справжньої патріотичності та оспівування культури Франції.

Також, важливе місце займають формулювання щодо імміграції. На перший погляд, нічого не змінилося. Марін Ле Пен хотіла різко скоротити імміграцію в 2012 році, і все ще хоче зробити це і в 2017, і в 2022. Але формулювання стало іншим – більш радикальним і проактивним у 2017 році, де акцент робиться на зміні кількості мігрантів з 200 000 осіб до 10 000 на рік.

У 2022 році риторика пом'якшується. Марін Ле Пен зазначає, що у Франції імміграція виходить з-під контролю та закликає французький народ відновити свій суверенітет, ухваливши на референдумі рішення щодо міграційної політики, яку він хоче застосовувати. Важливо відмітити, що в окремій докладній програмі щодо міграції докладно прописано механізм проведення та легалізація референдуму та майже відсутня агресивна риторика щодо іммігрантів. Кандидатка звертає своїх виборців до патріотизму та поваги до своєї країни, зазначаючи, що Президент Республіки, оскільки він є гарантом національної незалежності, цілісності території та поваги до договорів, відповідатиме за забезпечення «дотримання ідентичності та спадщини Франції».

У 2012 році, як і в 2017 році, Марін Ле Пен хоче включити до Конституції принцип «Республіки, що не визнає жодної громади». Також, зазначається й про перехід до секуляризму, тобто повне відокремлення релігії від держави, та його поширення на весь публічний простір і, навіть, включення до Трудового кодексу. Формулювання у 2017 році стають дещо менш чіткими, але виразнішими.

У 2012 році в програмі було написано: «Смертна кара буде відновлена, або буде введено довічне ув'язнення». У 2017 році пропозиція набагато менш радикальна. Марін Ле Пен виступає за введення «покарання у вигляді позбавлення волі, яке не може бути зменшено за найважчі злочини». У 2022 році вона відмовляється від цієї ідеї.

Право на аборт було розглянуто в програмі 2012 року, маючи деякі неясності. «Вільним вибором для жінок повинен бути також вибір аборт», - зазначає Марін Ле Пен, виступаючи за «кращу профілактику та інформацію» та «розширення прав і можливостей батьків». Тобто спостерігається відхід у бік ліберальних позицій, а вже у 2017 році ці пропозиції зникають, що є типовішим для більш правих партій. Помітна лібералізація й у 2022 році, де нічого не зазначається проти одностатевих шлюбів, тоді як у 2012 та 2017 роках це була постійна пропозиція.

Отже, риторика в передвиборчій програмі змінилася лише в деяких позиціях. Як у 2012, так і в 2017, так і в 2022 році Марін Ле Пен будує свою виборчу кампанію на темі мігрантів, економіки та безпеці. Порівнюючи риторику 2012 та 2017 років з програмою 2022 року, варто виділити наступні важливі моменти (див. Таблиця 3). Продовжується політика щодо перегляду договорів ЄС та вихід з НАТО, залишається ідея союзного наближення з росією. При цьому у 2022 році Марін Ле Пен відкидає положення щодо виходу з Шенгенської зони та відмови від євро валюти. Отже, традиційна євроскептична лінія Національного об'єднання втрачає свою агресивну забарвленість та стає більш нейтральною. Змінними є 15 пропозицій, а постійними – 14; це наводить на думку, що позиції змінюються, для розширення потенційного електорату.

Еволюція програми Національного об'єднання 2012-2022 років⁴⁶

Тема	Пропозиція	Позиція	Програма 2012	Програма 2017	Програма 2022
Міжнародна політика					
	Вихід з НАТО	Постійна	Так	Так	Так
	Союз з росією	Постійна	Так	Так	Так
	Вихід з ЄС	Змінна	Ні, але переукла сти договори	Так, шляхом референдум у	Ні, але переукласт и договори
	Проти вільної торгівлі	Постійна	Так	Так	Так
	Вихід із Шенгенськ ої зони	Змінна	Так	Так	Ні, але переукласт и договори
Внутрішня політика					
	Проти одностатев их шлюбів	Змінна	Так	Так	Не зазначено

⁴⁶ Marine Le Pen. Mon projet pour la France et les français. 2012. URL:

https://www.rassemblementnational.fr/pdf/projet_mlp2012.pdf.

Marine Le Pen. Engagements présidentiels. 2017. URL: <https://rassemblementnational.fr/pdf/144-engagements.pdf>.

Marine Le Pen. Projet pour la France de Marine Le Pen. 2022. URL: <https://mlafrance.fr/pdfs/22-mesures-pour-2022.pdf>.

	Зменшити кількість депутатів і сенаторів	Змінна	Ні	Так	Ні
	Відмінити розподіл на регіони	Змінна	Ні	Так	Ні
	Стимулювати народжуваність (збільшення пільг тощо)	Постійна	Так	Так	Так
	Запровадити пропорційне представництво на всіх виборах	Постійна	Так	Так	Так
	Створити референдум народної ініціативи	Постійна	Так	Так	Так
	Повернути 7 річне правління президента	Постійна	Так	Так	Так
	Зменшити імміграцію	Постійна	Так	Так	Так
	Скасувати державну медичну допомогу	Постійна	Так	Так	Так
	Розвивати відновлювані джерела енергії	Змінна	Так	Так	Зупинити альтернативне енергодобування

					(вітряки та сонячні батареї)
	Відновити смертну кару	Змінна	Так	Ні	Ні
	Запровадити шкільну форму	Змінна	Ні	Так	Так
	Знизити ціни на газ та електроенергію	Постійна	Так	Так	Так, шляхом зниження податків
	Підвищити мінімальний розмір пенсії	Постійна	Так	Так, на 20%	Так, з 916 до 1000 євро на місяць
	Змінити пенсійний вік	Постійна	Так, зменшити з 61 до 60 років	Так, зменшити з 61 до 60 років	Так, зменшити з 61 до 60 років, але при умові необхідного стажу роботи
Безпека					
	Відмова від ядерної зброї	Змінна	Так, але в середньостроковій перспективі	Ні	Ні
	Встановити презумпцію самооборони для правоохоронних органів	Змінна	Не зазначено	Так	Так
	Автоматично депортувати іноземних злочинців і	Постійна	Так	Так	Так

	правопорушників				
	Створити додаткові тюремні місця	Постійна	Так	Так	Так
Економіка					
	Зменшити податки на паливо	Змінна	Так	Ні	Так
	Вийти з фінансових ринків	Змінна	Так	Так	Ні
	Відмовитися від євро	Змінна	Так	Так, шляхом референдуму	Ні
	Запровадити бонус купівельної спроможності для низьких доходів	Змінна	Так	Так	Ні
	Змінити податок на прибуток	Змінна	Зменшити для середнього класу, збільшити для заможних	Зменште на 10% для перших трьох платежів	Прибрати зовсім для людей віком до 30 років

3.2 Промови та заяви у мас-медіа

Промови лідерів праворадикальних партій приваблюють дедалі більший і неоднорідний електорат, демонструючи тим самим їхній успіх комунікаційної стратегії крайньої правої партії. Спробуємо виявити приховані теми та справжні наміри промов, задумані оратором. Для цього було проаналізовано

виступи Марін Ле Пен та Жан-Марі Ле Пен на телебаченні протягом 2012-2022 років, а також дебати Марін Ле Пен з Макроном 2017 та 2022 років.

У 2015 році була написана робота Alduy, Cécile & Stéphane Wahnich, в якій аналізуються промови Марін Ле Пен. Перший розділ під назвою «Слова» присвячений аналізу висловлювань конкретних тем відповідно до наявності чи відсутності певних ключових слів та їхнього конкретного використання в контексті. Він дозволяє вивчити «новий фронтістський кодекс» («nouveau code frontiste») та виокремити його як нову ідеологію партії.

Порівняння частоти використання таких слів, як «держава», «нація», «демократія», «республіка» у Жан-Марі Ле Пен та Марін Ле Пен залишаються майже однаковими за кількістю, проте подекуди мають різне значення. Наприклад, національна держава розуміється Марін Ле Пен в обмеженому сенсі, тобто не як соціальна держава (яку її батько хотів знищити), а як держава, що працює на благо своїх «громадян», таким чином припускаючи виключення «іноземців». Тут з'являється евфемізм, який замінює «іммігрантські» фронтістські наративи. Концепція держави набуває тут захисного відтінку, що знаменується економічним терміном «протекціоніст». Питання фінансового управління державними коштами стають набагато більше значущими стосовно виступів Жан-Марі Ле Пен.

Марін Ле Пен буквально ігнорує універсалістські поняття, успадковані від Просвітництва, такі як «свобода», «рівність», «братерство» або навіть «повага», оскільки вона вважає їх занадто «абстрактними» і, безсумнівно, химерними: «Наше бачення демократії є не заклинальним, а є практичним»⁴⁷.

Марін Ле Пен у 25% своїх виступів апелює до основної цінності Французької Республіки, яку традиційно захищають ліві – секуляризм⁴⁸: синонім політичного та релігійного нейтралітету. Ця цінність стає для Марін Ле

⁴⁷ Marine Le Pen se pose en victime du «système». URL:

<https://www.mediapart.fr/journal/discours/marine-le-pen/22012012/palais-des-congres-bordeaux>.

⁴⁸ Nadjar S. Cécile Alduy: « Marine Le Pen a réalisé une OPA sémantique sur le vocabulaire républicain ». Steve Nadjar. URL: <http://www.actuj.com/2015-05/france/1841-cecile-alduy-marine-le-pen-a-realise-une-opa-semantique-sur-le-vocabulaire-republicain>.

Пен символом антиісламської боротьби, на якій вона успішно будує свою кампанію як 2012 року, 2017 і частково 2022 років.

Марін Ле Пен, як жінка-політик, використовуючи свій авторитет, висловлює певні ідеї фемінізму, що є досить обмеженими. Із того часу, як вона стала лідером Національного фронту у 2011 році, почала просувати більш сучасний образ жінки, використовуючи свою особисту історію, щоб представити себе як «жінку свого часу», що є вільною та сучасною. Вона розлучена та має трьох дітей, що вже не сходиться з сімейними консервативними цінностями партії.

Відкрито вона не заявляє про свою протидію абортам, але підкреслює, залежно від своєї аудиторії, традиційну для Національного фронту думку про свободу вибору, умови для якого у Франції відсутні. Це право передбачає, що жінка, яка обирає аборт, врешті-решт, зробить це під зовнішнім примусом. Слово «вибір» використано не просто так, - воно копіює назву американського антифеміністичного руху «за вибір» (Pro-choice) та може викликати відчуття провини. Вона також обіцяє фінансову підтримку тим, хто вирішить не робити аборт. Також, Марін Ле Пен висловила підтримку цивільним одностатевим партнерствам, проте у 2012 та 2017 роках залишалася проти одностатевих шлюбів та усиновлення в одностатевих парах. У 2022 році висловів щодо цього немає.

Окремо, було розглянути дебати між двома президентськими турами, що відбулися 20 квітня 2022 року та були останньою можливістю порівняти двох політичних особистостей. Марін Ле Пен відстоювала протекціоністську, суверенну та радикальну лінію. Вона пропонує певні заходи, які йдуть більше у напрямку французького, а не європейського суверенітету, адже вона ворожа до надмірної участі Франції в Європі. Схоже на позиції її колеги та близького друга Віктора Орбана в Угорщині, вона хоче підтвердити перевагу французьких законів над європейськими, «повернувши на місце нелегітимну міжнародну структуру», зокрема, запобігаючи застосуванню будь-яких Європейський текстів, що суперечили б Конституції Франції. Відбулися певні трансформації,

бо під час кампанії 2022 року вона хотіла «демонізувати» свій імідж і здатися менш радикальною, чому допомогла кандидатові Еріку Земмура – представнику праворадикальної партії.

Дебати Еммануеля Макрона і Марін Ле Пен у 2017 році були жорстокими і наповнені неправдивою інформацією. Цього року тон був більш ввічливим, хоча з більшості обговорюваних питань були очевидні розбіжності. За відсутності очевидних фактичних помилок кожен із кандидатів намагався дискредитувати програму опонента.

Під час дебатів Марін Ле Пен має впевнений образ, знаходячись в опозиції, основної її лінією – є критика Еммануеля Макрона. Вона говорить від обличчя всього французького народу, звинувачуючи Макрона в невдачах та складному становищі французів: «Я бачу як лише французи, говорять мені, що не можуть дозволити собі багато чого» (14:40).⁴⁹

Еммануель Макрон підкреслює фінансові зв'язки Національного об'єднання з росією. Партія змогла знайти фінансову підтримку в москві, якої їй часто не вистачало у Франції, через небажання банків позичати гроші ультраправим партіям. У квітні 2014 року мікропартія Жана-Марі Ле Пена Cotelec отримала кредит у 2 мільйони євро від маловідомої кіпрської офшорної компанії Vernonsia Holdings Ltd. Хоча особа власника цієї компанії так і не була чітко встановлена, Mediapart виявила, що вона живилася за рахунок російських коштів і пов'язана з Юрієм Кудімовим – колишнім агентом КДБ, який очолював російський державний банк ВТБ, якого вважають близьким до впливового олігарха Костянтина Малофєєва. RN опосередковано виграла від цієї позики, оскільки позичила гроші у Cotelec для фінансування президентської кампанії 2017 року. У 2014 році FN також безпосередньо узяла позику від російського банку для фінансування своєї кампанії до регіональних

⁴⁹ Revoir le débat entre Marine Le Pen et Emmanuel Macron. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=v6g0u6yrDGc>.

виборів 2015 року. Позика у розмірі 9,4 мільйона євро, яку партія має повернути до 2028 року від кредиторів банку, який тим часом збанкрутував⁵⁰.

Під час дебатів Марін Ле Пен, на відповідь на зв'язки з грошима від росії, вона наголошує на тому, що вона повністю вільна жінка і завжди захищала Францію та французький народ. Вона звинувачує Макрона у фейковій інформації (однак вона є правдивою). Ле Пен говорить про те що вона щомісяця повертує кредити: «Наша партія бідна, але чесна». Макрона у відповідь наголошує, що це всеодно передбачає залежність та інші партії, які захищають схожі ідеї – змогли знайти фінансування всередині країни. А Ле Пен обрала інший шлях.

Отже, риторика під час виступів змінюється. Особливо помітні зміни з приходом Марін Ле Пен на посаду лідера партії та у 2022 році, коли риторика стала менш критичної та жорстокою. Марін Ле Пен у своїх виступах часто маніпулює фактами, так, за даними Le Monde під час дебатів 20 квітня 2022 році Марін Ле Пен навела більше неправдивих фактів, ніж її опонент.⁵¹

3.3 Афіші та гасла

Гасла, плакати та листівки – важливий елемент у риторичі крайніх правих партій. Наближаючись до пропаганди, партії активно використовують гучні заяви та, на відміну від офіційних документів, можуть дозволити собі використати більш популістичні та провокативні заяви. Це безперечно сприяє тому, що ідеї Національного фронту вливаються у суспільство та в публічні дебати. «Зупиніть безробіття! Працюйте для французів!», «Один мільйон безробітних – це один мільйон занадто великої кількості іммігрантів!», «Ні

⁵⁰ Débat de l'entre-deux-tours : les affirmations de Marine Le Pen et d'Emmanuel Macron vérifiées. URL: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2022/04/21/debat-de-l-entre-deux-tours-les-affirmations-de-marine-le-pen-et-d-emmanuel-macron-verifiees_6123024_4355770.html.

⁵¹ Débat de l'entre-deux-tours : les affirmations de Marine Le Pen et d'Emmanuel Macron vérifiées. URL: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2022/04/21/debat-de-l-entre-deux-tours-les-affirmations-de-marine-le-pen-et-d-emmanuel-macron-verifiees_6123024_4355770.html.

праві, ні ліві: французи!» - усі ці гасла глибоко позначилися в політичній історії останніх десятиліть.

Національний фронт досить рано зрозумів усі переваги, які вони можуть отримати від цієї пропагандистської роботи. Саме тому партія завжди ретельно дбала про зображення та надавала велике значення створенню та розповсюдженню візуальних матеріалів. Наприклад, Бруно Мегрет і Марін Ле Пен, з приходом до найвищих посад у партії, використали цей важіль для спроби «демонізувати» партію.

Під час кампанії велике значення мають гасла, адже вони є цілісною причиною і розповіддю, чому виборці повинні голосувати за якусь одну сторону. Ефективне звернення включає в себе застосування партійної програми, поточної ситуації, враховуючи політичний попит зі сторони виборців, а також сильні та слабкі сторони конкретного політика. Важливо також враховувати та аналізувати наратив опонента. Національний фронт часто відсилається до вже застосованих та широко вжитих закликів.

Гарне гасло – це більше, ніж проста заява про місію. Перш за все, гарне повідомлення повинно бути простим, але наповненим змістом. Варто навести список характеристик, що повинно містити вдале гасло:⁵²

1. Лаконічність
2. Релевантність щоденним проблемам людей
3. Правдивість
4. Контрастність (треба яскраво показати відмінність між однією стороною та опонентами)
5. Логічність
6. Повторюваність

⁵² Faucheux R. Running for Office: The Strategies, Techniques and Messages Modern Political Candidates Need to Win Elections

Національний фронт досить вдало апелює цими методами створення гасел. Але тема міграції вибивається з цих правил, адже саме вона найвиразніше показана і гаслах і плакатах партії. За формою візуал Національного фронту сильно змінився за останні роки, особливо з моменту приходу Марін Ле Пен. Триколірне полум'я, яке є логотипом партії, все рідше з'являється на плакатах. Гасла, які довгий час займали майже весь простір зображень, стають меншими за розміром, натомість фотографіям відводиться більше місця.

Не зважаючи на те, що форма зображення змінювалася – контекст та посилення залишилися майже однаковими. У період 2012-2017 особливо спостерігається спадкоємність традиційних для крайніх правих партій тем. Фронтістська риторика адаптується та переорієнтовується на цільову аудиторію, при цьому всеодно зберігаючи основні теми мобілізації. Як зазначає автор статті про плакати партії Sébastien Billard – упаковка еволюціонувала, але ксенофобський продукт залишився.⁵³

У 2012 році напередодні президентських виборів Марін Ле Пен обрала гасло «Так, Франція» («Oui, la France»), розмістивши своє фото на передній план і «Голос народу, дух Франції» («La voix du peuple, l'esprit de la France»). «Голос народу» - твердження, що більше схоже на риторику лівих, тоді як «Дух Франції» - правих, аналізує Франк Тапіро, вважаючи, що Марін Ле Пен обрала широке гасло, аби привабити різноманітний електорат.⁵⁴

У 2014 році слоганом Марін Ле Пен стає вираз «В ім'я народу» («Au nom du peuple»). Він нагадує плакат батька 2002 року з підписом «Ле Пен, народ» («Le Pen, le peuple»), що французькою має схоже звучання. Це один із найбільш вживаних гасел Національного фронту. Цікаво, що свою історію гасло бере ще з Конституції 1793 року, де зазначаються основні демократичні засади країни.

⁵³ Billard S. Islam, immigration : «Les tracts et les slogans du FN infusent dans la société». 2017. URL: <https://www.nouvelobs.com/presidentielle-2017/20170123.OBS4205/islam-immigration-les-tracts-et-les-slogans-du-fn-infusent-dans-la-societe.html>.

⁵⁴ Les slogans des candidats passés au crible. 23/02/2012. URL: <https://www.lefigaro.fr/presidentielle-2012/2012/02/23/01039-20120223ARTFIG00738-les-slogans-des-candidats-passes-au-crible.php>.

Згодом видається декрет Луї-Наполеона Бонапарта, де окремий розділ має таку ж назву. Використовується гасло і під час революцій та прописується в офіційних документах.⁵⁵

Обрання такого слогану пояснюється баченням Марін Ле Пен старого режиму як диктатури Європейського Союзу, з якого вона буде звільнювати Францію шляхом референдуму, тобто прямим включенням народу в дискусію. Також, помітні намагання перетворити стилістику контенту на концепцію «партія народу», тобто викоринити виборче обмеження крайніх правих партій.

«Мирна Франція» («La France appaisée») – слоган 2016 року, що з'являється на новому плакаті Національного фронту, призначеному для супроводу Марін Ле Пен протягом передвиборчої кампанії. До речі, прикметник «мирна» («appaisée») – жіночого роду який додається до девізу фронтистської семантики: Франція. Особливої новизни плакат не має, проте погляд Марін Ле Пен направлений ніби вдалину, а ніби і прямо в об'єктив. Це додає контакту очей з потенційними виборцями та є широковживаним прийомом. Цікаво помітити, що жодного ідентифікаційного знаку – ні полум'я, ні назви партії, немає. Однак внизу на афіші з'являються акаунти Марін Ле Пен у Facebook та Twitter. В основному плакат відповідає лінії поведінки Національного фронту: «заспокоїти» певні категорії людей, які досі не бажають голосувати за партію та надати спокійне зображення передвиборчого контенту.

У 2022 році гаслом стає «М для Франції» та окремо для кожної групи людей та важливих пунктів політики. Часто використовується опозиція до Макрона, аби звинувачити його у невдачах політики та наголосити на єдиній альтернативі влади (див. Рис. 3.1 та 3.2).⁵⁶ Міграція та економіка залишаються основними акцентами. Марін Ле Пен використовує маніпулювання цифрами, надаючи не правдиві опитування та говорить про те, що її ідеї приходять до влади всюди в світі, що також не відповідає дійсності.

⁵⁵ D'où vient "au nom du peuple", le slogan de campagne de Marine Le Pen?. 2014. URL: <https://www.lci.fr/elections/d-ou-vient-au-nom-du-peuple-le-slogan-de-campagne-de-marine-le-pen-2003636.html>.

⁵⁶ Tracts et affiches. *RN - Rassemblement National*. URL: <https://rassemblementnational.fr/tracts/>.

У 2022 році плакати стають більш лаконічними та спрощеними. Помітно менше радикальних закликів, надано більше позитивної інформації щодо діяльності кандидатки. Будується образ «Франції завтра», яка буде будуватися «разом з народом» та настане «після 28 червня».

Рис. 3.1. Передвиборчі афіші 2022 року⁵⁷

1 – Єдина опозиція Макрону; 2 – Газ, електрика: постійно дорожчують! Потребуємо фіскальної ціни; 3 – Будуємо разом завтрашньому Францію; 4 – Проти ісламістських варварів. Робимо вибір діяти; 5 – Французи, прокидайтеся!; 6 – Правління RN6 це діє; 7 – Макрон зламав (ціни на газ, пенсії, приватизація). Національне об'єднання захищає!; 8 – Іміграція. Ми маємо рішення.

Отже, у часи Жан-Марі Ле Пен провокація була засобом проявити себе. Сьогодні Національне Об'єднання намагається навпаки заспокоїти виборців і в розрізі часу використовує все лаконічніші зображення та добре продумані слогани. Марін Ле Пен при цьому ставить себе в єдину можливу опозицію Макрону та використовує традиційні теми для праворадикальних партій.

⁵⁷ Tracts et affiches. *RN - Rassemblement National*. URL: <https://rassemblementnational.fr/tracts/>.

Рис. 3.2. Передвиборчі афіші 2022 року⁵⁸

1 – Близькість. На службі для французів; 2 – Даємо владу народу; 3 – 72% французів не задоволені функціонуванням ЄС; 4 – Ні поверненню джихадистів у Францію; 5 – Здоров'я французів – наш пріоритет; 6 – шахрайство автомобілістів та байкерів, нам набридло; 7 – Всюди в Європі наші ідеї приходять до влади; 8 – Зменшити нерівність.

3.4 Вплив повномасштабної війни на політичну риторику

Гіпотезою даної роботи є те, що українсько-російська війна впливає на зміну риторику праворадикальної партії та зокрема російське вторгнення 24 лютого вплинуло на результати президентських виборів у Франції та не дало праворадикальній здобути широку підтримку.

Графік «Les ECHOS» показує динаміку підтримки кандидатів у проміжок часу з 15 лютого до 21 квітня. Так, цікавим є те що підтримка Марін Ле Пен зросла на 2% після повномасштабного вторгнення та стрімко впала після 1 березня та до 15 березня залишалася на низькому рівні підтримки. Після цього

⁵⁸ Tracts et affiches. *RN - Rassemblement National*. URL: <https://rassemblementnational.fr/tracts/>.

спостерігається повільне збільшення можливих голосів кандидатці та вже після 2 місяців повномасштабної війни рейтинг Марін Ле Пен повернувся на довоєнний рівень.

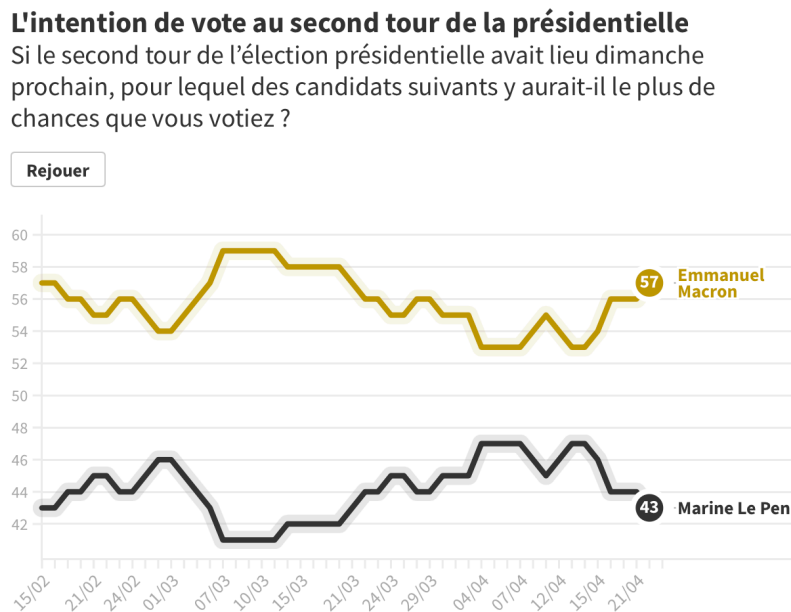

Рис. 3.3. Динаміка підтримки кандидатів перед другим туром виборів⁵⁹

Серед політиків Франції мала місце хвиля хвилювань щодо реальної можливості отримання Марін Ле Пен поста президента Республіки. Так, міністр внутрішніх справ Жерар Дарманан заявив: «Я завжди вважав, що мадам Ле Пен, з якою я зустрічався відтоді, як я в політиці, небезпечна для Президента Республіки. Вона може перемогти на цих президентських виборах».⁶⁰ Колишній прем'єр-міністр Едуард Філіп робив подібні заяви, які цитує Le Figaro, він попереджав: «Якщо ви ховаєтесь від виборчого голосування, щоб себе заспокоїти, ви ховаєтесь за порожнечу... Вирішують ті, хто голосує, а не ті хто проводить, коментує чи замовляє опитування».

Таким чином, табір Макрона готувався до другого раунду дебатів серйозніше та активніше, ніж у 2017 році. Тоді Марін Ле Пен здобула поразку,

⁵⁹ Mazuir V. Sondage présidentielle 2022 : tous les résultats de notre baromètre quotidien. Les Echos. URL: <https://www.lesechos.fr/elections/sondages/sondage-presidentielle-2022-les-resultats-de-presitrack-1357211>.

⁶⁰ Présidentielle 2022 : Et si Marine le Pen arrivait plus haut qu'on ne le croit ?. FranceInfo. URL: <https://la1ere.francetvinfo.fr/mayotte/et-si-c-etait-elle-la-gagnante-les-macronistes-s-inquietent-1266416.html>.

однак за ці п'ять років вона відновила свої сили. Політкіня активно стверджувала свій авторитет серед виборців та завойовувала довіру. Марін використовувала свою опозицію до правлячої влади, аби критикувати важливі сфери життя.

На політичній арені цього року з'являється ще один кандидат – представник праворадикальної партії – Ерік Земмур, який спрямований на той самий електорат. Його провокаційні заяви та програма роблять Марін Ле Пен більш нейтральною. Це грає як позитивну, так і негативну роль. Адже, з одного боку, вона оновлює свій образ та може привабити більш ширший електорат, а з іншого боку, вона втрачає своїх традиційних виборців, що переходять до більш радикального кандидата.

Беззаперечно важливу роль в цьогорічній виборчій гонці мали події в Україні. Кожен із кандидатів висловив свою позицію та це мало вплив на його рейтинг. Так, за даними Les Echos війна в Україні посідала високий рівень важливості та цікавості серед виборців. Це мало значення на однаковому рівні з питанням податків, боротьби з тероризмом, житлом та освітою.⁶¹

Під час дебатів з Макроном напередодні другого туру виборів, особлива увага приділялася зв'язкам Марін Ле Пен з росією, а зокрема з грошима та можливим союзом між країнами. Відомо є те, що Національне об'єднання отримувало фінансування з російської сторони та те, що партія давно має дружні стосунки з країною. Це також єдина французька партія, яка публічно привітала приєднання Криму до росії після військового втручання, а потім референдуму, визнаного «недійсним» Організацією Об'єднаних Націй 27 березня 2014 року. Марін Ле Пен та члени партії регулярно відвідувала росію та анексовані українські території. Про це зазначає Le Monde, який наводить докази заяв у медіа.⁶²

⁶¹ Mazuir V. Sondage présidentielle 2022 : tous les résultats de notre baromètre quotidien. Les Echos. URL: <https://www.lesechos.fr/elections/sondages/sondage-presidentielle-2022-les-resultats-de-presitrack-1357211>.

⁶² Visites, financement : le Front national et la Russie, une idylle qui dure. Le Monde. URL: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2016/11/18/le-front-national-et-la-russie-une-idylle-qui-dure_5033857_4355770.html.

Саме тому Макрон звинувачував Марін Ле Пен в зміні своїх позицій щодо росії та України (35 хвилина дебатів): «Оскільки історично у вас була інша політика і зараз ваша партія не віддає голоси на підтримку України». На ці звинувачення Ле Пен використовує свої твіти 2015 року, де вона підтримує вільну Україну. Однак, знайти достовірні твіти не вдалося. Цікавим є те, що Марін Ле Пен змінює свою політику щодо прийняття біженців, адже заявляє, що Франція має приймати та підтримувати українських біженців. При цьому всі її програми були побудовані на антиміграційних заявах.

Під час дебатів Марін Ле Пен зазначає, що абсолютно підтримує український народ і мирну позицію Макрона. Єдиним лімітами для неї є санкції та блокада російського газу та нафти. Вона вважає це поганою політикою, яка вплине безпосередньо на французький народ, називаючи санкції «загальною тупістю та контр продуктивністю»⁶³. Протягом прес-конференції напередодні другого туру президентських виборів Марін Ле Пен отримала кілька питань щодо своїх зв'язків з росією, які вона наразі заперечує⁶⁴.

Отже, повномасштабне вторгнення росії в Україну беззаперечно вплинуло на зміну риторики та деяких позицій Марін Ле Пен. Вона швидко змінила думку щодо підтримки біженців з України та підтримала їхнє прийняття у Франції, що повністю суперечить її традиційній політиці. Також, використовуючи недостовірну інформацію вона намагається скрити свою наближеність до росії та приховати факти фінансування та відвідувань росії, називаючи це все фейком. При цьому підтримка Марін Ле Пен за цей час не змінилася та не впала, як це очікувалося. Отже, повністю підтвердити гіпотезу ми не можемо. Однак, частково вона відповідає очікуванням.

⁶³ Quand Marine Le Pen niait toute invasion de la crimée par la russie à la télévision américaine. BFMTV. 2022. URL: https://www.bfmtv.com/politique/quand-marine-le-pen-niait-toute-invasion-de-la-crimée-par-la-russie-a-la-television-americaine_AN-202204120334.html

⁶⁴ AFP. Marine Le Pen questionnée sur sa relation avec la Russie de Poutine | AFP, 2022. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=3_MAgL6Dvg8.

ВИСНОВКИ

У ході написання дипломної роботи було виконано заявлену у вступі мету: виокремлення основних змін політичної риторики Національного об'єднання внаслідок російсько-української війни (2014-2022рр.). Її було досягнуто проведенням якісного контент-аналізу риторики Національного об'єднання, що включає передвиборчі програми 2012, 2017 та 2022 років перед президентськими виборами, промови лідерів та дебати, афіші та гасла, задля виявлення основних засобів у риториці.

Задля ідентифікації праворадикальних партій використано визначення, запропоновані Касом Мудде та Роджером Ітвеллом. Ключовими рисами праворадикальних партій є популізм (який, завдяки своїй природі анти-істеблішменту, може також включати антидемократичний елемент, визначений Р. Ітвеллом, та акцент на загальній волі народу, за К. Мудде); нативізм (поєднання расизму та націоналізму, як визначив Р. Ітвелл, або ідеологія, яка передбачає, що держави повинні бути населені виключно членами етнічної групи, як визначив К. Мудде); та авторитаризм (підпорядкування «сильній державі» Р. Ітвелла, або віра в чітко впорядковане суспільство, яке має суворі покарання за порушення влади К. Мудде).

Національне об'єднання, засноване у 1972 році, є основною політичною праворадикальною силою Франції, адже виступаючи парасольковою партією вона об'єднала та започаткувала праворадикальний рух. У своїй риториці партія звертається до асоціацій, натяків, популізму, пропозицій легких рішень для складних проблем, евфемізмів, оперування темою міграції та безпеки. Це дозволяє їм у потрібний момент уникнути занадто різких заяв, розширюючи електоральну базу, та, впроваджуючи свою політику, акцентувати увагу на вигідних позиціях.

Основними рисами риторики Національного об'єднання в період 2012-2022 років є: відмова від агресивно-провокаційної риторики та відчуження від Жана-Марі Ле Пена, часткова зміна ключових понять, включення нової для

партії тематики, зокрема, економічної. При цьому риторика Марін Ле Пен характеризується використанням прийому «непрозорості», що дозволяє по-різному трактувати її висловлювання, та частого звертання до безособових займенників, що наводить на думку існування таємної сили правлячих еліт. У 2022 році Марін Ле Пен різко змінює свої основні позиції щодо мігрантів та наближеності до росії. При цьому її риторика продовжує ставати більш нейтральною та менш радикальною. Вона намагається забути про свої зв'язки з росією та використовуючи недостовірну інформацію виправдовує себе, аби зберегти політичний образ. Так, традиційні теми Національного об'єднання – міграційна політика та віддалення від Європи – ставляться під сумніви.

Рівень підтримки партії зріс після 2012 року та надалі продовжує зростати. Рекордну підтримку партія отримує у 2022 році. З риторичного аспекту це пояснюється перш за все змінами всередині партії, що прагне відійти від старого уявлення про неї, а також вдалим використанням окремих тематик у своїй передвиборчій кампанії. Марін Ле Пен – харизматична та впевнена лідерка, що ставить собі за мету переформовувати партію та заново осмислити її цінності. Вона прагне розширити електорат та відійти від ототожнення з крайнім правим рухом, що нероздільно був пов'язаний із неонацизмом і фашизмом. Однак, партія продовжує пропагувати праворадикальні позиції, різко виступаючи проти мігрантів та засуджуючи інтеграцію до Європейського Союзу. У 2022 році після повномасштабного вторгнення ці позиції радикально змінюються.

Оскільки офіційні документи партії, такі як політичні програми, мають більш виважене формулювання, ніж внутрішня література або менш офіційні публікації, вони є найбільш репрезентативними для партійних позицій, але одночасно представляють лише зовнішній вигляд партії. Порівнюючи риторику 2012 та 2017 років з програмою 2022 року, варто виділити наступні важливі моменти (див. Таблиця 3). Продовжується політика щодо перегляду договорів ЄС та вихід з НАТО, залишається ідея союзного наближення з росією. При цьому у 2022 році Марін Ле Пен відкидає положення щодо виходу з

Шенгенської зони та відмови від євро валюти. Традиційна євроскептична лінія Національного об'єднання втрачає свою агресивну забарвленість та стає більш нейтральною. За період 2012-2022 змінними є 15 пропозицій, а постійними – 14; це наводить на думку, що пропозиції змінюються, для розширення потенційного електорату.

Якщо у часи Жан-Марі Ле Пен провокація була засобом проявити себе. Зараз Національне об'єднання намагається навпаки заспокоїти виборців і в розрізі часу використовує все лаконічніші зображення та добре продумані слогани. В основному плакати та гасла після 2012 року відповідають лінії поведінки Національного об'єднання: «заспокоїти» певні категорії людей, які досі не бажають голосувати за партію та надати спокійне зображення передвиборчого контенту. Для риторики Національного об'єднання характерна «картина світу», заснована на бінарних опозиціях, що є типовим для популістських рухів. Світ представляється як протиставлення Добра і Зла, тобто французів та іноземців, народу та правлячої еліти, нації та Європейського Союзу, французької нації та глобалізованого світу.

У ході дослідження було частково підтверджено гіпотезу. Українсько-російська війна чинить вплив на трансформацію риторики Національного об'єднання. Однак не можна зазначити, що російське повномасштабне вторгнення 24 лютого безпосередньо позначилося на результатах президентських виборів у Франції, завадивши праворадикальній кандидатці прийти до влади. Марін Ле Пен швидко та радикально змінила свої позиції щодо необхідності виходу з ЄС та підтримки українських біженців у Франції, що повністю суперечить її традиційній політиці. При цьому підтримка політчині за цей час не знизилася, як це очікувалося, а навпаки результати президентських та парламентських виборів 2022 року показали рекордну кількість голосів на підтримку Національного об'єднання. Це підтверджує актуальність та перспективи подальших робіт в цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Словник української мови online. Томи 1-11. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=57143&page=1820>.
2. Доктрина «Русский Донбасс». *Русский центр*. URL: <https://russian-center.ru/8315-2/>
3. Іванов.О Класичний контент-аналіз та аналіз тексту: термінологічні та методологічні відмінності. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2013. с. 69-74.
4. Мангейм, Дж. Б., Рич, Р. К. Политология. Методы исследования. 1997.
5. Явір В. Формування етнонаціональної стійкості в умовах російсько-української війни. 2022. URL: http://politicus.od.ua/1_2022/32.pdf.
6. Akkerman T. Gender and the radical right in Western Europe: a comparative analysis of policy agendas. 2015.
7. AFP. Marine Le Pen questionnée sur sa relation avec la Russie de Poutine | AFP, 2022. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=3_MAgL6Dvg8.
8. Bernard M. Le Pen, un provocateur en politique (1984-2002). Vingtième Siècle. Revue d'histoire. 2007. URL: <https://www.cairn.info/revue-vingtieme-siecle-revue-d-histoire-2007-1-page-37.htm>.
9. Betz H. Radical Right-wing Populism in Western Europe. 1994.
10. Billard S. Islam, immigration : «Les tracts et les slogans du FN infusent dans la société». 2017. URL: <https://www.nouvelobs.com/presidentielle-2017/20170123.OBS4205/islam-immigration-les-tracts-et-les-slogans-du-fn-infusent-dans-la-societe.html>.
11. D'où vient "au nom du peuple", le slogan de campagne de Marine Le Pen ? 2014. URL: <https://www.lci.fr/elections/d-ou-vient-au-nom-du-peuple-le-slogan-de-campagne-de-marine-le-pen-2003636.html>.
12. Dans le mensuel "Globe" Les propos antisémites de M. Claude Autant-Lara député européen (FN). 1989. URL:

https://www.lemonde.fr/archives/article/1989/09/08/dans-le-mensuel-globe-les-propos-antisemites-de-m-claude-autant-lara-depute-europeen-fn_4129143_1819218.html.

13. Democracy. Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/democracy>.
14. Débat de l'entre-deux-tours : les affirmations de Marine Le Pen et d'Emmanuel Macron vérifiées. URL: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2022/04/21/debat-de-l-entre-deux-tours-les-affirmations-de-marine-le-pen-et-d-emmanuel-macron-verifiees_6123024_4355770.html.
15. Diverses droites. Le Parisien. URL: <http://dictionnaire.sensagent.leparisien.fr/Divers%20droite/fr-fr/>.
16. Eatwell R. Fascism and the Extreme Right . 2006.
17. Elections régionales 2015 : le FN a battu son record de voix. Le Monde. – 2015. URL: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2015/12/13/elections-regionales-2015-fn-a-battu-son-record-de-voix_4831152_4355770.html.
18. Engagements présidentiels. 2017. URL: <https://rassemblementnational.fr/pdf/144-engagements.pdf>.
19. Emprunt russe : le FN se tourne vers l'Est pour se financer. France 24. 2014. URL: <https://www.france24.com/fr/20141123-le-fn-tourne-vers-etranger-financer-banque-russe-poutine-le-pen-financement>
20. Faucheux R. Running for Office: The Strategies, Techniques and Messages Modern Political Candidates Need to Win Elections.
21. FN: retour sur congrès. Mediapart. 2018. URL: https://www.mediapart.fr/journal/france/060318/fn-retour-sur-congres-12-aux-sources-du-front-la-fondation-d-ordre-nouveau?page_article=2.
22. France bans far-right anti-migrant group Generation Identity. 03/03/2021. URL: <https://www.france24.com/en/france/20210303-france-bans-far-right-anti-migrant-group-generation-identity>.

23. France Inter. Marine Le Pen répond aux auditeurs - Présidentielle 2012, 2012. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3LbvqXbmZyk>.
24. Franceinfo. Revoir le débat entre Marine Le Pen et Emmanuel Macron, 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=v6g0u6yrDGc>.
25. France: Le Pen's Russia ties could lower her chances. DW. 2022. URL: <https://www.dw.com/en/france-le-pens-russia-ties-could-lower-her-chances/a-61462036>.
26. Froio C. COMPARER LES DROITES EXTRÊMES. «Revue internationale de politique comparée». 2017. p. 373–399.
27. Identitaires. 20 minutes. URL: <https://www.20minutes.fr/dossier/identitaires>.
28. Ignazi P. L'extrême droite en Europe: marginalité du néo-fascisme et dynamique de l'extrême droite post-industrielle. Le vote des Quinze. 2000. Presses de Sciences Po. p. 223–242.
29. Intentions de vote pour l'élection présidentielle de 2022. Harris Interactive pour L'Opinion et CommStrat. 2021. URL: https://harris-interactive.fr/opinion_polls/intentions-de-vote-pour-lelection-presidentielle-de-2022/.
30. Interview à «Rivarol»: «Je n'ai jamais considéré Pétain comme un traître», confie Jean-Marie Le Pen. URL: <https://www.20minutes.fr/politique/1581455-20150408-video-interview-rivarol-jamais-considere-petain-comme-traitre-confie-jean-marie-pen>.
31. Islam et Occupation : Marine Le Pen provoque un tollé. Le Figaro. URL: <https://www.lefigaro.fr/politique/2010/12/11/01002-20101211ARTFIG00475-islam-et-occupation-la-provocation-de-marine-le-pen.php>.
32. Jean-Marie Le Pen condamné en appel pour ses propos sur les chambres à gaz. Le Monde. 2017. URL: https://www.lemonde.fr/politique/article/2017/03/01/jean-marie-le-pen-condamne-en-appel-pour-ses-propos-sur-les-chambres-a-gaz_5087594_823448.html.

33. Jean-Marie Le Pen défend ses propos sur l'inégalité des races. Le Monde. 2015. URL: https://www.lemonde.fr/politique/article/2015/02/05/jean-marie-le-pen-defend-ses-propos-sur-l-inegalite-des-races_4570020_823448.html.
34. Les slogans des candidats passés au crible. 23/02/2012. URL: <https://www.lefigaro.fr/presidentielle-2012/2012/02/23/01039-20120223ARTFIG00738-les-slogans-des-candidats-passes-au-crible.php>.
35. Le Point. Ce qu'il faut retenir du discours de Marine Le Pen à Nantes, 2017. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=r-HjGKvDG4k>.
36. Louis Dow Scisco. «Political Nativism in New York State». 1901.
37. Marine Le Pen se pose en victime du «système». URL: <https://www.mediapart.fr/journal/discours/marine-le-pen/22012012/palais-des-congres-bordeaux>.
38. Marine Le Pen. Mon projet pour la France et les français. 2012. URL: https://www.rassemblementnational.fr/pdf/projet_mlp2012.pdf.
39. Marine Le Pen. Mon projet pour la France et les français. 2012. URL: https://www.rassemblementnational.fr/pdf/projet_mlp2012.pdf.
40. Marine Le Pen. Engagements présidentiels. 2017. URL: <https://rassemblementnational.fr/pdf/144-engagements.pdf>.
41. Marine Le Pen. Projet pour la France de Marine Le Pen. 2022. URL: <https://mlafrance.fr/pdfs/22-mesures-pour-2022.pdf>.
42. Marine Le Pen: There was no invasion of Crimea. CNN. 2017. URL: <https://edition.cnn.com/videos/world/2017/02/01/france-intv-amanpour-marine-le-pen-b.cnn>.
43. Mazuir V. Sondage présidentielle 2022 : tous les résultats de notre baromètre quotidien. Les Echos. URL: <https://www.lesechos.fr/elections/sondages/sondage-presidentielle-2022-les-resultats-de-presitrack-1357211>.
44. Mudde C. The ideology of the extreme right. Manchester University Press. 2002.
45. Mudde C. The war of words defining the extreme right party family. 1996.

46. Nadjar S. Cécile Alduy: « Marine Le Pen a réalisé une OPA sémantique sur le vocabulaire républicain ». URL: <http://www.actuj.com/2015-05/france/1841-cecile-alduy-marine-le-pen-a-realise-une-opa-semantique-sur-le-vocabulaire-republicain>.
47. Naturalisation et immigration : les 2 intox de Le Pen dans "L'Émission politique". 2017. URL: <https://www.rtl.fr/actu/politique/naturalisation-immigration-les-2-intox-de-marine-le-pen-dans-l-emission-politique-7787182774>.
48. Public Perceptions of the 2012 Elections and Women's Role in Politics and Government: presentation of research by National Democratic Institute / [ed. by C. Lake, G. Daniel, K. Pondel]. Washington, DC, 2012. p.49
49. Pour Marine Le Pen, cette présidentielle est "un référendum pour ou contre la france". BFMTV. 2017. URL: https://www.bfmtv.com/politique/pour-marine-le-pen-cette-presidentielle-est-un-referendum-pour-ou-contre-la-france_AN-201703110035.html.
50. Quand Marine Le Pen niait toute invasion de la crimée par la russie à la télévision américaine. BFMTV. 2022. URL: https://www.bfmtv.com/politique/quand-marine-le-pen-niait-toute-invasion-de-la-crimee-par-la-russie-a-la-television-americaine_AN-202204120334.html.
51. Rassemblement National. URL: <https://rassemblementnational.fr/pdf/144-engagements.pdf>.
52. Résultats des élections. Ministère de l'intérieur. URL: <https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats>.
53. Rhetoric. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/rhetoric/Rhetorical-traditions>.
54. Roller, M. R., & Lavrakas, P. J. Applied qualitative research design: A total quality framework approach. The Guilford Press. 2015.
55. Rooduijn, M., Van Kessel, S., Froio, C., Pirro, A., De Lange, S., Halikiopoulou, D., Lewis, P., Mudde, C. & Taggart, P. *The PopuList: An*

- Overview of Populist, Far Right, Far Left and Eurosceptic Parties in Europe. 2019. URL: www.popu-list.org.
56. Reconquête présentera 550 candidats aux élections législatives !. *RECONQUÊTE!*. URL: <https://www.parti-reconquete.fr/reconquete-presentera-550-candidats-aux-elections-legislatives> (дата звернення: 03.06.2022).
57. Résultats des élections. *Ministère de l'intérieur*. URL: <https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats>.
58. Toulouse : Le Pen dénonce «le fascisme vert». Le Parisien. 2012. URL: <https://www.leparisien.fr/elections/presidentielle/audio-toulouse-le-pen-denonce-le-fascisme-vert-22-03-2012-1918545.php>.
59. Tracts et affiches. *RN - Rassemblement National*. URL: <https://rassemblementnational.fr/tracts/>.
60. Verbeke L. Le Front national est-il un parti d'extrême droite ? France culture. 2018. URL: <https://www.franceculture.fr/politique/le-front-national-est-il-un-parti-dextreme-droite>.
61. Visites, financement : le Front national et la Russie, une idylle qui dure. Le Monde. URL: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2016/11/18/le-front-national-et-la-russie-une-idylle-qui-dure_5033857_4355770.html.

АНОТАЦІЯ

Дипломної роботи

Тема «Національне об'єднання: трансформація політичної риторики внаслідок російсько-української війни 2014-2022 рр.»

Студентка Лисенко Дарина Костянтинівна

4 рік навчання, Політологія, ФСНСТ

Науковий керівник доктор політичних наук, доцент кафедри політології
ЯвірВ.А.

Рецензент доктор політичних наук, провідний науковий співробітник Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України Стойко О.М.

Захищена “__” _____ 20__ р.

Короткий зміст роботи

Метою даної роботи є виокремлення трансформації риторики Національного об'єднання внаслідок російсько-української війни 2014-2022 років. У вступі описана актуальність цього дослідження, його об'єкт і предмет, мету і завдання, надано гіпотезу. Також показані роботи авторів і методи, які використовувалися під час написання роботи. Основна частина складається з трьох розділів. У першому розділі проаналізовані підходи до вивчення праворадикальних партій, викоремлені дефініції цих партій за Каса Мудде та Роджером Ітвеллом, а також надано поняття політичної риторики та методологія її дослідження. У другому розділі виділено три хвилі праворадикальних партій Франції, досліджено історію Національного об'єднання та проаналізовані зміни динаміки підтримання партії населенням та мовні стратегії лідера. У третьому розділі представлений контент-аналіз риторики Національного об'єднання, що включає в себе політичні програми, публічні виступи, афіші та гасла. А також, представлено вплив російського вторгнення 24 лютого на зміну риторики Марін Ле Пен.